

Ім'я користувача:  
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:  
1011134720

Дата перевірки:  
10.05.2022 21:03:05 EEST

Тип перевірки:  
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:  
10.05.2022 21:04:23 EEST

ID користувача:  
100006701

Назва документа: Собослай-В.-В.\_МА робота

Кількість сторінок: 54 Кількість слів: 12131 Кількість символів: 90465 Розмір файлу: 787.77 KB ID файлу: 1011032155

## 8.07% Схожість

Найбільша схожість: 2.62% з Інтернет-джерелом (<https://docplayer.net/63917354-Teoretichni-zasadi-vivchennya-dialekti..>)

6.94% Джерела з Інтернету

205

Сторінка 56

1.48% Джерела з Бібліотеки

66

Сторінка 58

## 0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

## 0% Вилучень

Немає вилучених джерел

## Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

5

**Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**  
**Кафедра філології**

Реєстраційний № \_\_\_\_\_

**Кваліфікаційна робота**  
**СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ У МОВІ ХУДОЖНЬОЇ**  
**ЛІТЕРАТУРИ**

**СОБОСЛАЙ ВІКТОРІЯ ВАСИЛІВНА**

Студентка II курсу

Освітня програма: спеціальності «035 Філологія  
(Українська мова і література)»  
галузі знань 03 Гуманітарні науки

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 10 /27 жовтня 2021 року

Науковий керівник: Барань Єлизавета Балажівна,  
доктор філософії, доцент кафедри філології

Завідувач кафедри: Берегсасі Аніко Ференцівна  
габлітований доктор, професор

Робота захищена на оцінку \_\_\_\_\_, «\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2022 року

Протокол № \_\_\_\_\_/2022

**Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II  
Кафедра філології**

**Кваліфікаційна робота  
СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ У МОВІ ХУДОЖНЬОЇ  
ЛІТЕРАТУРИ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II курсу  
Собослай Вікторія Василівна

Освітня програма: 035 «Філологія (Українська мова і література)»

Науковий керівник:

Барань Єлизавета Балажівна,  
доктор філософії, доцент кафедри філології

Рецензент: Газдаг Вільмош Вільмошович,  
доктор філософії, доцент кафедри філології

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТИЗМІВ У МОВІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ .....	7
1.1. Поняття діалектизму .....	7
1.2. Регіональна варіативність .....	8
1.3. Взаємодія діалектизмів з іншими формами мови .....	10
1.4. Співвідношення літературної мови та діалектів .....	11
1.5. Вивчення діалектизмів як стилістичної категорії в українському мовознавстві .....	13
1.6. Функції діалектизмів у мові художньої літератури .....	15
1.7. Діалектні групи і говори української мови.....	19
РОЗДІЛ 2 ВИКОРИСТАННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ У МОВІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ЗАКАРПАТСЬКИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ .....	20
2.1. Аналіз використання діалектної лексики у художніх текстах Федора Потушняка .....	20
2.2. Аналіз використання діалектної лексики у художніх текстах Петра Скунця.....	29
2.3. Аналіз використання діалектної лексики у художніх текстах Петра Мідянки .....	34
РОЗДІЛ 3. ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ ДІАЛЕКТИЗМІВ.....	41
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	48
ДОДАТКИ.....	51

## ВСТУП

Взаємодія української літературної мови та регіональних діалектів відбувалася впродовж її історичного розвитку. Ця взаємодія в основному виявляється у «написанні» слів, які тривалий час увійшли до регіональних діалектів. Літературну мову доповнює діалектика через мову художніх творів, публіцистики, наукової літератури, особливо фольклору, етнології, усного мовлення, лексикографічних творів (діалектних і змішаних словників).

У наш час діалекти взаємодіють з іншими формами мови: літературними мовами, повсякденними розмовними мовами та напівмовами, тобто можна сказати, що чистих діалектів більше не існує. Сучасне мовознавство розглядає діалектне мовлення як рівноправне уявлення про національну мову і, таким чином, усе більше бачить її літературну обробку. Враховуючи те, що літературна мова та її норми історично змінні, тлумачення окремих одиниць як діалектів також історично змінювалося. У нормативних словниках сучасної української мови є велика кількість діалектних слів. Відповідні стилістичні огляди цих слів свідчать про їх поширення та про те, що вони знаходяться в межах загальнолітературних норм [13, с. 14–15].

З другої половини ХІХ до початку ХХ століття суттєво змінилися семантичні та стилістичні особливості слів. Якщо рання літературна мова була насичена звичайними словами і словами з особливим значенням, то пізніші письменники прагнули знайти в народних словах слова з високими стилістичними ознаками, які задовольняють зростаючу потребу в поетичному вираженні [23, с. 19].

Взаємодія літературних форм і діалектів української мови – це тривалий і складний процес, який простежується на будь-якому мовному рівні. Діалектне мовлення є одним із найефективніших джерел збагачення літературної мови. Використання діалектної лексики в художніх текстах є засобом формування образу мови краю. Діалектна лексика стала невід'ємною частиною художніх творів, що відображають побут і культуру людей з різних куточків України. Західноукраїнський діалект тонко стилізовано у творчості І.

Франка, В. Стефаника, Г. Хоткевича, М. Коцюбинського, М. Влада, С. Пушика, П. Скунця, Ф. Потушняка, П. Мідянки та ін.

Федір Потушняк, Петро Скунець та Петро Мідянка – відомі письменники Закарпаття. Їхній творчий доробок – це поезії, новели, оповідання, романи, драматичні твори. Їхня оригінальна поетична філософія базується на давніх міфологічних ідеях регіону.

Лексика мови творів привертає увагу мовознавців. Разом із тим проблема використання діалектизмів у творчості цих письменників не знайшло відображення в сучасній лінгвістиці, що визначає актуальність теми дослідження «Стилістичні особливості діалектної лексики у мові художньої літератури».

Таким чином, **об’єкт дослідження** – мова творів Федора Потушняка, Петра Скунця та Петра Мідянки.

**Предмет дослідження** – стилістична функція діалектизмів у контексті творів Федора Потушняка, Петра Скунця та Петра Мідянки.

**Метою** нашого дослідження є лінгвостилістичний аналіз діалектних варіантів, їх характерний потенціал у формуванні національно-регіонального мовного простору. Матеріалом дослідження стали праці закарпатських письменників Петра Скунця, Федора Потушняка та Петра Мідянки.

#### **Завдання дослідження:**

1. Розглянути теоретичний аспект проблеми використання діалектизмів у художній літературі.

2. Дослідити стилістичну функцію діалектизмів у творах Федора Потушняка, Петра Скунця та Петра Мідянки.

Джерельною базою послуговували збірки поезій поетів “Далекі Вогні”, “Таємничі вечори”, “Хвилини Вічності”, “Можливості”, “На Білих Скалах”, “Розп’яття”, “На Границі Епох”, “Полюси Землі”, “Здичавіла бджола”, “Гуцульський шрам”, “На загумінках Європи”, “Нічні портрети” і також драми Федора Потушняка. Зокрема методом суцільної вибірки із зазначених текстів було вилучено 155 діалектизми.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТИЗМІВ У МОВІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

### 1.1. Поняття діалектизму

Діалектологія як наука має довгу історію. Предметом діалектології є діалект. Діалект – це «мова, якою розмовляє більш-менш обмежена кількість людей, які тісно пов'язані між собою географічним, професійним або соціальним співтовариством і мають постійні та безпосередні мовні контакти» [1, с.131].

М. М. Маковський вважає, що таке визначення не можна вважати повним, оскільки мовні діалекти - явище багатогранне. Він пропонує свою концепцію діалекту, а саме, що це «просторова, тимчасова або соціальна мова, якою користується більш-менш обмежена кількість людей і яка за своєю структурою (фонетика, граматики, символічна структура та семантика) відрізняється від мови, яка є найпрестижнішим діалектом суспільства» [16, с. 7].

Можна говорити про різні рівні діалектів, але найчастіше дослідники говорять про лексику, яка, на їхню думку, стає основною ознакою соціального маркування [34, с. 150].

У наш час діалект взаємодіє з іншими формами мови: літературною мовою, повсякденними розмовними мовами та напівмовами, тобто можна сказати, що діалекту в чистому вигляді більше не існує. Сучасне мовознавство розуміє діалектне мовлення як рівноправний прояв національної мови, тому її літературна обробка стає все більш поширеною. Зважаючи на те, що літературна мова та її норми належать до історично змінних категорій, діалектна інтерпретація окремих одиниць також зазнає історичних змін. Значну кількість діалектних слів можна знайти в нормативних словниках сучасної української мови. Відповідні стилістичні коментарі до таких слів свідчать про масштаби їх поширення та перебування в межах загальнолітературних норм [34, с. 14-15].

## 1.2. Взаємодія діалектизмів з іншими формами мови

У даний час діалект взаємодіє з іншими формами мови: літературною мовою, повсякденною загальною мовою, напівдіалектами, тобто в чистому вигляді діалекту більше не існує. У цьому відношенні необхідно враховувати поняття напівдіалектики. Є дві основні концепції:

Згідно з першим, напівдіалект — це проміжне просторово-соціальне мовне утворення, що виникло внаслідок соціально-інтеграційних процесів, спричинених урбанізацією у взаємодії територіальних мовних варіантів (діалектів) та руйнування структури взаємодіючих мов. Напівдіалектом користуються люди, які недостатньо володіють літературною мовою [5, с. 269].

За другим: напівдіалект – це «те саме, що інтердіалект – проміжне мовне утворення, що використовується як наддіалектний засіб спілкування» [5, с. 269].

Діалект характеризується обмеженим діапазоном спілкування взаєморозуміння. У повсякденному спілкуванні діалекти нейтральні, при використанні в інших ситуаціях колір стає виразним. У художній літературі їм надається національний колорит, а також використовується мовний портрет героя. Діалекти візуально представляють у творі як національний, так і територіальний колорит.

Після цього діалект включається до художньої літератури. У літературі з'являється діалект художньої літератури (або літературно оброблений діалект), це природний діалект, оброблений таким чином, при якому зберігаються діалектні ознаки які роблять його доступним для читача, який не володіє ним, але володіє літературною мовою [18, с. 17].

Діалектну літературу завжди критично оцінювали. Існує багато думок з цього приводу: деякі лінгвісти вважають, що діалект непридатний для художньої літератури, деякі вважають, що діалект тематично обмежений і непридатний для вираження складного значення, але більшість вважає, що такі твори наявні лише тому, що вони з'являються через діалект певної території.

Всі діалекти діляться на територіальні та соціальні.

Територіальні діалекти – це одна з найпоширеніших різновидів форм існування мови [18, с. 62]. До територіальних діалектів відносяться: місцеві говірки, групи говірок і діалектні зони. Тут формами мови є насамперед сам діалект і його варіант – говір. Діалект відрізняється від говору загалом територією, яку він охоплює, і характером спільноти, що пов'язує людей у постійний мовний контакт (мовлення пов'язане лише з поняттям території). Територіальні діалекти відображають мовні відмінності різних періодів, пов'язані з переміщенням народів на певній території. Діалекти також можуть бути основою національної мови [18, с. 62].

Територіальні діалекти автор може передати кількома способами. Наприклад, за допомогою лексичних, фонетичних, морфологічних чи навіть синтаксичних діалектів.

Функціонально-типологічні особливості діалекту включають соціолінгвістичну специфіку співвідношення діалекту з певними соціальними верствами суспільства та його відмінності від літературної мови в цьому плані [5]. Соціальний діалект — це форма існування та функціонування мови, яка притаманна соціальній групі. Слід зазначити, що професійні мови, жаргони і арго не є діалектами, вони є соціальними різновидами мови чи так званими лінгвістичними стилями, оскільки існують на основі побутової мови, не мають ні фонетичної системи, ні граматичного ладу [27].

Усі соціальні діалекти характеризуються тим, що вони є додатковими засобами спілкування для певних соціальних, групових і соціальних груп.

В. М. Жирмунський вважає, що просторовий і соціальний поділ діалектів зазвичай лише умовний. До соціальних діалектів він відносить територіальні та напівтериторіальні діалекти, а також літературну мову (розмовну та письмову).

Діалектологія іноді включає лише вивчення територіальних діалектів, тоді як соціальні діалекти вважаються предметом соціолінгвістики.

### 1.3. Регіональна варіативність

У сучасному мовознавстві вивчення мовної варіації ускладнене термінологічною неоднозначністю. Це пов'язано з тим, що термін варіативність та інші споріднені терміни (варіація, варіативність, варіації) не є суто лінгвістичними і відносяться до загальнонаукової лексики. Варіативність визначається фахівцями по-різному: «часткова мінливість», «здатність до видозміни», «процес видозміни» [26]. Інтерпретація явища варіативності відрізняє лінгвістів не лише вихідними положеннями, а й широтою розуміння самого явища.

Онтологічна опозиція «константність – варіативність» є стрижневою при вивченні руху мови в часі і просторі [20]. Варіативність відображає мінливу, діалектичну природу мови як системи, і кожна варіація створює передумови для зміни, для збільшення різноманітності системи, для дивергентного руху.

Постійність, навпаки, відображає збереження системи як самоідентифікованої сутності, обмежуючи надмірне зростання різноманітності, що потенційно загрожує існуванню мовної системи як комунікативно ефективною сутності.

Терміни варіативність і варіантність зазвичай використовуються як синоніми. Розглядаючи варіантність у вузькому смислі, говорять про орфографічні, фонетичні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні варіанти. У ширшому розумінні варіації ми враховуємо національно-державні мовні різновиди, територіальні діалекти в межах мови, різні соціолектики (відповідно до соціального класу, занять, інтересів мовців), а також моделі мовлення, пов'язані з віковими відмінностями та статі мовців.

Проте існують інші підходи до трактування цієї термінологічної пари. Терміни варіативність і варіативність слід вживати по-різному, на нашу думку, доцільніше і послідовніше розрізняти варіації мовних одиниць усередині системи та варіації системи в цілому. Незважаючи на семантичну близькість варіантологічних термінів, термін варіативність використовується для позначення властивості мобільності мовних одиниць, тоді як термін

варіативність використовується більше для позначення варіацій у мовній системі [3].

Варіативність, що призводить до збільшення різноманітності в системі, здається, компенсується ідеєю константності, тобто сталістю категоріальних відмінностей у системі. Варіантність також збільшує різноманітність, але це стосується варіацій самої системи. Варіативність мовної системи впливає з просторових, історичних і соціальних умов життя та діяльності носіїв мови. У вітчизняній та зарубіжній літературі досліджуються особливі типи варіативності, такі як просторова, діахронічна, соціальна та функціональна [33, 4].

До категорії територіальних різновидів належать територіальні діалекти, територіальні мовні типи та територіально-державні різновиди літературної мови. Діахронічне варіювання мови найяскравіше відбивається у порівнянні письмового матеріалу різних історичних періодів. Кожен період історії мови має свою ієрархію мовних різновидів, включаючи територіальні та соціальні діалекти та функціональні стилі писемного мовлення.

#### **1.4 Співвідношення літературної мови та діалектів**

Мовознавці відзначають, що одним із найскладніших питань сучасного мовознавства є структура національної мови в цілому в розмаїтті різних варіантів [12, 17, 18]. Зокрема, наразі потребує поглибленого докладного висвітлення співвідношення понять «літературна мова» та «діалект», ступінь похідності літературної мови як страта стосовно діалектної, її точніша функціональна та структурна стратифікація, пор. праці Л. В. Щерби, Ф. П. Філіна, В. В. Виноградова, Р. І. Аванесова, І. Г. Матвіяса, С. Я. Єрмоленко, П. Ю. Гриценка, С. П. Бибики та ін.

Труднощі у вирішенні поставлених вище питань дослідники пов'язують з такими трьома аспектами: по-перше, складністю структури національної мови, що впливає насамперед із різноманітності її функцій та елементів, що залишилися з минулого в її складі; по-друге, недостатня вивченість зв'язку між

структурою окремих частин національної мови (літературної мови, діалектів) і загальною структурою мови в цілому; по-третє, необхідність поєднання соціологічного та лінгвістичного підходів до питання [30].

Характер взаємовідносин між літературною мовою та діалектами визначається не лише особливостями літературної мови, а й особливостями діалектів – різновиду національної мови, що характеризується відносною структурною близькістю, та об'єднана спільними територіальними культурними традиціями [2, с. 348].

Оскільки літературна мова та діалекти посідають полярне місце в загальній системі національної мови, важливо виявити вектори, на основі яких вони виділяються, що визначає структурну своєрідність літературної мови та діалектів.

Вчені відзначають, що вплив літературної мови на лексичному рівні розхитує всю лексичну систему мовлення не лише заміною діалектних слів словами з літературної мови. Літературна мова виступає не лише як джерело нових слів і мовленнєвих значень для кожного мовлення, а й як своєрідний набір моделей: моделей словотворення, речень, фразеологізмів, які служать моделями для перебудови відповідних мовленнєвих зразків або зміни лексичного матеріалу. наповнені тією чи іншою моделлю.

Другий важливий момент – наявність писемної та усної форм у літературному стандарті, тоді як діалекти в принципі малописьменні. Випадки письмового використання діалекту або завжди трапляються з конкретних причин або належать до періоду донаціональної мови, коли співвідношення між літературною мовою та діалектами носило інший характер [2].

Літературна мова протистоїть діалекту як за своїми соціальними функціями, так і за своїми стилістичними можливостями. З моменту розвитку літературної мови народу діалект загалом залишився сферою повсякденного спілкування. Літературна мова має потенціал для роботи в усіх сферах суспільного життя — у художній літературі, державному управлінні, школі й

науці, виробництві, побуті; на певному етапі розвитку суспільства воно стає універсальним засобом спілкування.

Літературна мова відрізняється від діалекту своєю соціальною базою. Під соціальною базою ми маємо на увазі, з одного боку, соціальну сферу використання літературної мови, тобто соціальну групу або групи, які несуть цю форму мови, а з іншого боку – суспільні верстви, які беруть участь в творчому процесі створення даної форми.

### **1.5. Вивчення діалектизмів як стилістичної категорії в українському мовознавстві**

На думку вчених, виникнення спільної літературної мови ґрунтувалося на діалектних варіантах національної мови. Діалектна мова відрізняється від літературної головним чином тим, що для неї немає конкретних письмових правил, мова різних частин етнічного простору може виявляти деяку варіацію, перебуває в усній формі, має обмежений вплив.

І народній, і літературній мові властива певна нормативність. Існує певна відмінність між нормативністю літературної мови та нормативністю діалекту. Діалектні норми можна сприймати як належне, оскільки вони ґрунтуються на традиціях словесного життя. Конкретні документи (підручники, посібники, правопис, словники) не підтримують її як літературну мову.

З огляду на історично змінювані категорії літературної мови та її норми тлумачення окремих одиниць як діалектів також зазнає історичних змін. Нормативні словники сучасної української мови містять значну кількість діалектних слів. Відповідні стилістичні коментарі до таких слів свідчать про ступінь їх поширення та про те, що вони є частиною загальнолітературної норми [13, с. 14 – 15].

Лінгвісти визначили два підходи до визначення діалектизмів:

- 1) це всі слова, що вживаються в говірці [24];
- 2) говіркові слова, які не використовуються в літературній мові або відрізняються від нормативних слів [24].

Термін «діалектизм(и)» різні науковці (П. Гриценко, С. Єрмоленко, О. Селіванова, Г. Козачук та ін.) визначають по-різному:

С. Єрмоленко тлумачить означене поняття так: «Діалектизми – слова або словосполучення, характерні для мови певних територій» [10, с. 49].

П. Гриценко пропонує таке визначення «діалектизм – позанормативний елемент літературної мови, що має виражену діалектну віднесеність» [8, с. 146].

О. Селіванова стверджує, що «діалектизм – це слово або сполука, які не належать до літературної унормованої мови, а до регіональних діалектів цієї мови» [26, с. 126].

Дефініція діалектизму, подана П. Гриценком в енциклопедичному словнику «Українська мова», включає інформацію про те, що діалектизми – це елемент літературної мови, але елемент позанормативний. При цьому науковець відзначає, що «діалектизми віддзеркалюють процес адаптації літературною мовою територіально здиференційованих елементів діалектної мови чи регіональних варіантів літературної мови» [8, с. 146]. Важливим аспектом є використання терміну «процес адаптації». На першому етапі адаптації діалектів науковці вважають письмовий запис елементів діалектичної мови. На цьому етапі можна спостерігати різноманітні фонетичні, фонетично-морфологічні зміни, враховуючи, що письмова форма лише наближається до характеристик фонетичної структури діалектного слова.

Діалектологи вважають за необхідне якомога точніше відтворити діалектне звучання слова на письмі. Зокрема, мовознавець А. Зеленко помітив різноманіття діалектів української мови, що виявляє не лише лексичні, а й фонетичні, морфологічні особливості у дієвідмінюванні одного й того самого поняття [14, с.39].

## 1.6. Функції діалектизмів у мові художньої літератури

Діалектне мовлення – є одним із найефективніших джерел збагачення літературної мови. Використання діалектної лексики в художніх текстах слугує формуванню мовного образу краю та узаконенню зображуваних у просторі та часі подій. Визначаючи поняття діалектизму, вчені послідовно протиставляють загальномовні мовні явища кодифікованим одиницям літературної мови, наприклад: «Діалектизм — ненормативний елемент літературної мови, що має чіткий діалектичний... зв'язок» [8, с. 146].

З цього приводу П. Ю. Гриценко зробив серйозні методологічні зауваження в літературній мові більш ранніх епох у зв'язку з вивченням діалектних одиниць. Вчений наголошує, що «на ранніх етапах розвитку нової української літературної мови вживання діалектних одиниць не було чітко регламентоване, зумовлене мовним досвідом письменника, часто з невеликими рисами мовного натуралізму» [8, с. 146]. Загалом ідентифікація явища як діалекту у творах останніх століть можлива лише в контексті уніфікованого варіанту національної мови. Від справжніх діалектів необхідно відрізняти мовні одиниці, які мали нормативний статус у регіональних варіантах літературної мови в певний період [8, с. 146].

Оскільки літературна мова та її норми потрапляють в категорії, що історично змінюються, віднесення окремих одиниць до діалектів також зазнає історичних змін [11, с. 199]. У цьому відношенні стан і функції діалектизмів у літературних текстах ХІХ століття відрізнялися від сучасних літературних мов. Словник діалектного походження був створений як елемент лексичної норми літературної мови 19 століття. Оскільки розвиток літературної мови в цю епоху літературної мови ґрунтувався на художньому стилі, а ця норма визначалася письмовою практикою, діалекти були невід'ємною частиною лексичної системи літературної мови [11, с. 198].

У ХХ ст. і на початку ХХІ ст., на думку С. Я. Єрмоленко, поняття діалектики слід розглядати в контексті стилістичних норм. Із точки зору

стилістичної норми вони виконують роль художньо-естетичного засобу [11, с. 199].

А. С. Зеленко визначив у мові художньої літератури такі функції діалектизмів: *комунікативну, етнографічну та експресивно-виражальну* [14, с. 39].

Комунікативна функція спілкування — це «свідоме чи несвідоме використання замість слів літературної мови діалектичних елементів рідної мови письменника чи діалекту в мові героїв та автора» [14, с. 39].

Суть етнографічних та пов'язаних з ними етнічних функцій полягає в тому, що «лексичні діалекти передають певну інформацію про предметну культуру жителів місцевості», «фонетичні, морфологічні, лексичні та синтаксичні елементи діалектного мовлення вказують на їхню етнічну приналежність» [14, с. 39].

Експресивно-виражальна функція діалектизмів у художніх текстах «служить типізації та індивідуалізації мови героїв з метою поглиблення характеристики дійсності, відображеної в художньому творі» [14, с. 39].

Дослідники зазначають, що «діалектизми відображають процес адаптації літературною мовою територіально здиференційованих елементів діалектної мови чи регіональних варіантів літературної мови» [8, с. 146]. Перший етап цієї адаптації називають письмовим записом діалектних елементів у фольклорних записах чи художніх дискурсах: «Надання діалектній мові писемної форми... становить певний етап входження знакових елементів діалектної мови, певної місцевої культури в загальну національну культуру і мову» [11, с. 199].

На думку С. Я. Єрмоленко, основним способом засвоєння діалектів літературної мови є художня література: «Художньо-стилістична норма мотивує використання діалектизмів як художнього засобу, що урізноманітнює мову героїв, розкриває локальний колорит художньої літератури, індивідуалізує стиль письменника й стилізує комунікативні жанри» [11, с. 200].

У цьому контексті П. Ю. Гриценко стверджує, що «художній твір є площиною активної взаємодії літературної мови та мовлення, каналом збагачення літературної мови діалектними елементами», тому «усю діалектику слід використовувати як творчий експеримент, кінцевий результат якого визначається доцільністю включення діалектних явищ у художній твір і способами реалізації цієї доцільності [7, с. 35].

Г. О. Козачук зазначила, що художній стиль не лише фіксує позалітературні мовні елементи, а може активізувати їх аж на стільки, щоб стати літературною нормою [15, с. 52]. Цьому твердженню цілком відповідає висновок П. Ю. Гриценка: «Усталення вживання слів і словоформ як діалектизмів, їх відповідне опрацювання у нормативних словниках і граматиках (з відповідними кваліфікаціями діал., обл.) є передумовою поступового переходу цих діалектизмів до нормативних, збагачення за їхній рахунок структури і виражальних можливостей літературної мови» [8, с. 147].

П. Ю. Гриценко виділяє два види художніх текстів, які займають проміжне положення між діалектним і літературним мовленням, а саме:

а) тексти, насичені розмовними мовними елементами і свідомо стилізовані під певний діалект, але орієнтовані на літературну норму; у цьому виді творів «на тлі нормативних елементів літературної мови діалектичні ознаки оцінюються як діалектизми»;

б) тексти, які зосереджуються не на літературній мові, а на діалекті; науковець для позначення цього виду твору вживає термін «олітературний» діалект і наголошує, що в таких текстах немає розрізнення одиниць та діалектичних і нормативних одиниць літературної мови, а тому діалектичні ознаки не можна віднести до діалектики [8, с. 146].

В. В. Грещук виділяє чотири типи літературно-діалектної взаємодії за обсягом і характером використаних у художній літературі територіальних говірок [9, с. 347–360].

Для першого типу характерні розрізнені діалекти в літературній мові художнього твору: «це, як правило, певні слова, вживання яких обмежене,

морфологія та синтаксис мови автора та мова героїв залишаються літературно-нормативними» [9, с. 348], «проникнення деяких лексичних діалектів відбувається насамперед у мові персонажів, у мові автора вони трапляються рідше», «фонологічний розвиток проміжного діалектного слова, максимально до літературної норми» [9, с. 350].

Другий тип представляють художні твори, «в яких обриси літературної мови вкладені в стилізоване мовлення героїв» [9, с. 351]. «Тут знову ж таки головною віссю протиставлення літературного та діалектного є мова автора – мова героїв, але всі діалоги та монологи повністю відображають фонетичні, лексикосемантичні та граматичні особливості мовлення», тобто «на тлі чистої літературної мови автора увиразнюється мовлення персонажів» [9, с. 352], але «мову акторів у цьому типі твору не можна повністю ототожнювати з розмовною мовою, оскільки вона не повністю і непослідовно відображає діалектичні особливості» [9, с. 352].

Третій тип «також має ознаки літературно-діалектної диглосії», але «літературною мовою у цьому типі твору є західноукраїнський варіант, який має багато рис південно-західного наріччя», тому, «попри значну насиченість діалектизмами», різкого протиставлення мови автора і мови персонажів нема [9, с. 355].

Четвертий тип літературно-діалектної взаємодії — це явище, коли «в літературній мові домінує діалект», «мова автора, як і мова героїв, повністю базується на територіальному діалекті» [9, с. 356]. Автори таких текстів досить повно й послідовно передають усі діалектні ознаки, за винятком деяких фонетичних ознак, які відображені у фонетичній транскрипції. П. Ю. Гриценко називає ці типи текстів «олітературним» діалектом.

Ці типи зв'язків місцевих говірок з мовою художніх творів (особливо двох останніх), каже В. В. Грещук, також переконливо спростовують стереотип про те, що діалектна мова, на відміну від літературної та нормативної, існує лише в усній формі [9, с. 359].

І. О. Ніколаєнко виділила два способи використання мовленнєвих елементів у сучасній українській літературі. Перший пов'язаний із тим, що «діалектне мовлення сприймається вже не як відхилення від літературної норми, а як рівноправний прояв національного мовлення, що має значний мовотворчий та комунікативний потенціал». У цьому плані відроджується традиція «олітературення» діалектів, коли діалектне мовлення піддається літературному опрацюванню [24, с. 224], письменники будують літературу на діалектній, а не літературній мові. Спираючись на творчість П. Біливоди, який писав вірші на східно-слобожанській говірці, дослідник робить висновок «про значний інтелектуально-поетичний потенціал живого мовлення», «розглядаючи діалектне мовлення як повноцінний засіб спілкування, перевірений століттями» [24, с. 224]. Інший спосіб діалектно-літературної взаємодії ілюструють письменники, які в традиції української класичної літератури вводять у свої художні твори лише окремі діалектні слова [24, с. 224].

### **1.7. Діалектні групи і говори української мови**

Під діалектною групою (наріччям) розуміють найбільшу одиницю діалектичного поділу мовного простору. Наріччя – це варіант національної мови, розгалуження діалектів (менших територіально-мовних одиниць) одного типу, поширених на певній території.

Діалекти української мови за низкою визначальних ознак об'єднують у три групи діалектів або наріччя: діалекти півночі (полісся), південного сходу та південного заходу. До північного наріччя належать такі діалекти: східнополіський, середньополіський, західнополіський, надбузько-поліський. До південносхідного – середньонаддніпрянський, слобожанський, степовий діалекти. Найбільша територіально-мовленнєва роздробленість характерна для південно-західного наріччя, до якого входять: лемківський, надсянський, закарпатський, покутсько-буковинський, гуцульський, бойківський, наддністрянський, волинський, подільський діалекти [18].

## **РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ У МОВІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ЗАКАРПАТСЬКИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ**

Територіальні діалекти були і залишаються невичерпним джерелом збагачення сучасної української літературної мови, надихаючи не лише сучасних письменників, а й привертаючи постійну увагу вчених, особливо мовознавців.

У сучасному мовознавстві діалектизми визначають як «мовні особливості, характерні для регіональних діалектів, які вважаються відхиленнями від літературної норми» [31, с.135–136].

У загальнотеоретичному контексті функції діалектизмів у літературних творах простежували ряд науковців, зокрема С. Єрмоленко (Єрмоленко, 2008), А. Зеленко (Зеленко, 1928), І. Ніколаєнко (Ніколаєнко, 2010).

Ілюстративним матеріалом для дослідження служать діалектизми, відібрані з художніх творів таких закарпатоукраїнських письменників, як Ф.Потушняк, П. Скунець та П. Мідянка. Усі вони прожили важке життя, повне злетів і падінь, і всі залишили відчутний слід у культурно-мистецькому житті краю.

### **2.1. Аналіз використання діалектної лексики у художніх текстах**

#### **Федора Потушняка**

Федір Потушняк – відомий закарпатський письменник. Його творчий доробок – це поезії, новели, оповідання, романи, драматичні твори. У літературу увійшов як поет-символіст, поет-мислитель. Його оригінальна поетична філософія базується на давніх міфологічних уявленнях краю.

Творчість для Ф. Потушняка була підсвідомим містичним актом, способом інтуїтивного осягнення вічних істин і єднання з Богом. У творчості поета виявлено таку важливу рису українського модернізму, як синтез національних джерел із досягненнями новітніх європейських течій. Це був митець із великою віталістичною силою та спонтанним ліризмом, самотній

співець тривоги і радощів села, чарівної природи Карпат, який збагатив українську літературу своїм яскравим, свіжим барвом, неповторним світоглядом і глибиною думки.

Лексика мови творів Ф. Потушняка привертає увагу мовознавців. У художній системі митця світ видається зсередини суперечливим, але єдиним. Письменник творив у силі неореалізму, використовуючи техніку письма імпресіонізму та експресіонізму, щоб повністю дослідити внутрішню природу людини.

Життя закарпатського селянина дало Потушняку багатий матеріал для вирішення складних екзистенційних проблем з його неповторною філософією, старовинними звичаями, забобонами, несподіваними, а часом незрозумілими вчинками. Своїм змістом і поетикою лірика Ф. Потушняка далеко відійшла від примітивних форм і мови закарпатсько-української поезії ХІХ–початку ХХ століття. Потушняк разом із такими митцями краю, як Зореслав, Колос, Рішко, Ірлявський, створив нову закарпатську поезію, ввів її в загальноукраїнський та світовий контекст [6]. Використовуючи різноманітні діалектизми, він створив нову поезію, тим самим зробивши свою поезію більш зрозумілою для всіх читачів. У своїх працях він використовує порівняльно-історичний метод і проводить паралелі між українськими віруваннями про напівдемонічних істот і подібними народними віруваннями інших слов'ян.

Поетичні тексти Потушняка розвиваються в синтетичному процесі символізму з сюрреалізмом, експресіонізмом та імпресіонізмом [6]. Початок його літературної діяльності припадає на другу половину 20-х рр., яку він розпочав збіркою поезій «Далекі вогні» (1934). Подальші його збірки: «Хвилини вічності», 1935-36; «Таємничі вечори», 1938; «Можливості», 1939; «На білих скалах», 1941, та ін. позначені впливом імпресіонізму. У кожній поезії цих збірок увагу читача привертає вмале використання мови у поєднанні літературних слів з діалектизмами.

У першій збірці «Далекі вогні» Федір Потушняк вмало відтворює духовний порив людини до щастя, внутрішньої гармонії, єдності зі світом.

Збірка містить різноманітні вірші, у контексті яких ми можемо знайти використання різноманітних діалектизмів. Приклади діалектизмів цієї збірки подаємо в алфавітному порядку у вигляді окремих словникових статей. Кожне діалектне слово аналізуємо за такою структурою: після реєстрового слова подаємо частиномовну приналежність, український літературний відповідник, після якого слідує контекст із поезій письменника.

Приклади подамо з видання Ф. Потушняка «Мій сад: Поезії і драми»:

1. **Бистро** *присл.* ‘швидко’: На сцені міняються дуже *бистро* барви. (Потушняк 2007: 530).
2. **Бовваніти** *дієсл.* ‘сидіти, стояти непорушно, як бовван; стовбичити’: Темно. Ліс. Паде сніг. Товсті дерева *бовваніють* кругом і поволі прикриваються снігом. (Потушняк 2007: 524)
3. **Брость** *імен.* ‘гроно; кетяг’: Єдиний взмах - і зорі з високості упадуть в діл, як срібно білі *брости*. (Потушняк 2007: 91)
4. **Верзяти** *дієсл.* ‘говорити нісенітницю, дурницю’: О!... О!... О!... О!... Що ти *верзеш*, безумне?! А тс! – діалося все мені дізнатись. (Потушняк 2007: 460)
5. **Видіти** *дієсл.* ‘бачити’: А все- таки ми заблудили!.. Я на власні очі *видів* хату в лісі, і то ще недавно... (Потушняк 2007: 524)
6. **Вільгла** *імен.* ‘волога’: Як наступить ніч, вони, скориставшись нічною *вільглістю*, вилізують з води, полізуть на острів і знайдуть нову здобич... наші тіла... (Потушняк 2007: 514)
7. **Власть** *імен.* ‘влада’: І хто це, що *власть* мою не знає? Яке начальство, злочин і образа, начуване нахальство і *обида*! (Потушняк 2007: 464)
8. **Гуня** *імен.* ‘верхня одежина з овечої вовни, верхній вовняний одяг’: Крізь вікна дивлюсь – самотарка, у полі береза стоїть, мов дівчина бідна скотарка, завившись у *гуню*, мовчить. (Потушняк 2007: 23)
9. **Глядіти** *дієсл.* ‘шукати’: Тогди хлопчик і дівчина крадці, коли всі заснули, пішли в ліс *глядати* ту пташку... (Потушняк 2007: 524)

10. **Грунь** імен. ‘гора, не покрита лісом’: В далеких горах над *грунями* таємно сяюча зоря, і ти проходиш над морями в осінньо мертвії поля. (Потушняк 2007: 40)

11. **Дальше** присл. ‘те саме, що далі’: А тс! Ядро признання вже розкрито, лиш *дальше*, хлопче!.. Значить ти задумав кайдани із орла собі ізняти, зняти кайдани щоб собі літати. (Потушняк 2007: 459)

12. **Діл** імен. ‘гірський хребет’: І на стінах тіні різні, демон чорний в вишині в *діл* глядить – і тиша тане, страх спинає дух мені. (Потушняк 2007: 24)

13. **Днись** присл. ‘сьогодні’: Планети круглі, кругла й мисль, ані малого, великого, а що є завтра, то і *днесь*, і все з числа зійшло одного. (Потушняк 2007: 35)

14. **Ждати** дієсл. ‘перебувати де-небудь, щоб побачити когось, зустрітися з кимось; чекати, очікувати.’: Ось він орел, орел окува... Ти *жди*, орле, я вилізу на дах. (Потушняк 2007: 456)

15. **Жона** імен. ‘жінка’: Палити би на терню грішні *жони*, вони на нас накликають сніг і бурі. (Потушняк 2007: 450)

16. **Іміти** дієсл. ‘зловити; спіймати’: Уже нічого не виджу... Темно, якби за очі *іми*в... (Потушняк 2007: 528)

17. **Кабат** імен. ‘пальто’: Я брешу?! Що ти кажеш?.. Ти, коте! (Вони наближаються один до одного і ловляться жменями за *кабати* на грудях). (Потушняк 2007: 541)

18. **Капуцин** імен. ‘чернець католицького ордену, який носить плащ із гостроверхим каптуром’: Надходить чорна реверенда в чорнім *капуцині* і з чорний хрестом посередині сухого лица та з очима, звернутими в небо. (Потушняк 2007: 460)

19. **Керниця** імен. ‘криниця’: В лісі чути перегук рогів. Селяни швидко ховаються... З кущів виходить Юнак з арфою в руках. Проміння сонця паде в *керницю*, птахи в лісі починають співати. (Потушняк 2007: 470)

20. **Коби** спол. ‘якби, коли б’: Гей, гей, *коби* вже бути в теплій хаті, в теплій постелі! (Потушняк 2007: 534)

21. **Колошні** імен. ‘зимові суконні штани’: Дроворуби – звичайні робітники. Одягнені в довгі петеки, *колошні*, постолои, ковпаки і т.д. (Потушняк 2007: 520)

22. **Коршун** імен. ‘яструб’: Ми не впадемо, Ми проженем *коршунів!* Кораблі...Кораблі з хлібом. (Потушняк 2007: 518)

23. **Кріпко** присл. ‘дуже сильно’: Веде їх *кріпко* пірат білий, в далечах моря лине шлях, і хто устоїть їхній силі; і ангел смерті у лучах. (Потушняк 2007: 49)

24. **Крук** імен. ‘великий хижий птах із блискучим чорно-синім пір'ям, що живе подалі від осель (переважно в лісі); ворон’: У чорнім лісі чорний ворон криче, закуй в залізо серце ти, юначе, бо над простором, глянь, зловіщі *круки*. (Потушняк 2007: 127)

25. **Ланц** імен. ‘ланцюг’: Як *ланць* в'язниць, німа земля дзвенить, дими, дими гарячії об'яття, на рідні гори пташкою злетить сльоза забута дивного каяття. (Потушняк 2007: 131)

26. **Легінь** імен. ‘юнак; парубок’: Мов *легінь*, веселий, ярий, в гори вечір йде і мріє, місяць ясний із-за лісу визирає на обрію. (Потушняк 2007: 26)

27. **Ликувати** дієсл. ‘виявляти велику радість; торжествувати.’: Іти би й нам до храму й помолитиь, там весь народ зібрався і *ликує*. (Потушняк 2007: 447)

28. **Лупати** дієсл. ‘розбивати; розламувати’: Він нас сюди привів. Він перший *лунав* браму, то най і виведе нас.(Потушняк 2007: 517)

29. **Меш** дієсл. ‘будеш’: Здійму окови, вільно *меш* літати. (Потушняк 2007: 456)

30. **Млака** імен. ‘мочар, заболочена земля, багниста земля’: Блищать під льодом *млаки*, на водах ламлесь лід, на небі хмари-мраки і сонце – лиш як слід. (Потушняк 2007: 30)

31. **Мливо** імен. ‘зерно для помелу; щойно змелена мука’: Здається, ждеш в хатині теплій нас, де пахне хліб і свіже раннє *мливо*. (Потушняк 2007: 140)

32. **Много** присл. ‘багато’: Я був у битвах справді *многих*, тяжких нерівних і завзятих. (Потушняк 2007: 477)

33. **Нич** невідм. ‘нічого’: Суспільство наше – *нич* для одиниці не хоче дати, може, тільки славу. (Потушняк 2007: 451)

34. **Обида** імен. ‘образа.’: І хто це, що *власть* мою не знає? Яке начальство, злочин і образа, начуване нахальство і *обида*! (Потушняк 2007: 464)

35. **Огарок** імен. ‘недогарок’: Скажи, ах, милий брате, навіщо тобі маленький свічі *огарок*? (Потушняк 2007: 104)

36. **Огень** імен. ‘вогень’: Проснулась в травах дивна ніч, благий померклий день, крізь вогні ясних свіч *огень*, шлеш вічний нам *огень*. (Потушняк 2007: 91)

37. **Патік** імен. ‘палиця’: Над пановою головою знімається ліс кулаків і *патиків*. (Потушняк 2007: 547)

38. **Петек** імен. ‘свитка’: Дроворуби – звичайні робітники. Одягнені в довгі *петеки*, колошні, постолои, ковпаки і т.д. (Потушняк 2007: 520)

39. **Пивниця** імен. ‘підвал’: Там, в *пивницях*, замуровані раби, що знають тільки одне те слово і пізнають свого хазяїна. (Потушняк 2007: 517)

40. **Пиняво** присл. ‘мляво’: Чом свіча в храмі *пиняво* горить? (Потушняк 2007: 1120)

41. **Піпа** імен. ‘люлька’: Входять із сокирами і повними торбами дроворуби, як і годиться до роботи. Сідають на камінь, набивають і палять *піпи*. (Потушняк 2007: 544)

42. **Поміст** імен. ‘підлога’: І знов ідуть в поля плугатарі, і знову день... сіріє углом хата, як на *поміст*, розкидує вгорі по небі він русальну, свіжу м’яту. (Потушняк 2007: 138)

43. **Послідній** прикм. ‘останній’: Швидко до нього тихо підступає...*Послідня* хвиля... я тоді до бігу і говорю – спаси мене : я болен. (Потушняк 2007: 453)

44. **Постіл** *імен.* ‘плетене з лика або іншого матеріалу селянське взуття, яке носили з онучами, прив'язуючи до ноги мотузками’: Дроворуби – звичайні робітники. Одягнені в довгі петеки, колошні, *постоли*, ковпаки і т.д. (Потушняк 2007: 520)

45. **Плай** *імен.* ‘стежка в горах’: Ідуть к нам в мряках ночі, крізь срібний *плай* святі, блаженні їхні очі і душі розп'яті. (Потушняк 2007: 45)

46. **Плат** *імен.* ‘хустина; хустка’: Ввійшли в ліси зеленоокі сни, у тиху тінь далекі подорожні, співають в листю птиці голосні, як синій *плат*, далечина сьогодні. (Потушняк 2007: 72)

47. **Плесо** *імен.* ‘грядка чотирикутної форми’: В зелене *плесо* у садах незнані в ніч прилинуть птиці, дозріле сонце на шляхах цілує стопи таємниці. (Потушняк 2007: 74)

48. **Празник** *імен.* ‘свято’: Всміхаєсь в сонцю празелень, всміхаєсь поле таємничо, червону китку овоч-день в садах розкидує *празнично*. (Потушняк 2007: 78)

49. **Пчола** *імен.* ‘бджола’: Ще і тоді літом *пчоли* в дуплах бриніли... (Потушняк 2007: 524)

50. **Ріще** *імен.* ‘хмиз’: Пару кроків од місця, де ми *ріща* збирали... Я тогди ще і у вікно заглядав... (Потушняк 2007: 524)

51. **Румигати** *дісс.* ‘ремигати’: Рідний ниви запах, наті – милий дим, там аврора з неба звісила килим, місяць у пшениці, на городі коні смачно *румигають* сіно на припоні. (Потушняк 2007: 118)

52. **Салаш** *імен.* ‘отара, місце утримання овець на полонині’: У горах *салаш*, шепіт свіжих струй, буде твій теплий нині поцілуй. (Потушняк 2007: 142)

53. **Свобідно** *присл.* ‘дозволено, не заборонено.’: Сюдт входити таким, як ти і другі не *свобідно* – хіба що до в'язниці для вас вона є тут, о глупі черви земні. (Потушняк 2007: 458)

54. **Сей** *займ.* ‘цей’: Це жінка, значить, ліс *сей* скрив людину. Яка вона хороша , як прекрасна! (Потушняк 2007: 493)

55. **Скільки** *займ., числ., присл.* ‘скільки’: Ох, ти, хворото!.. *Скільки* задаєш ти мені важкого, даремного труду. (Потушняк 2007: 521)

56. **Сокотитися** *дієсл.* ‘берегтися; остерігатися’: *Сокотіться*, не попадайте зі скал. Сокотіться... (Потушняк 2007: 518)

57. **Спуз** *імен.* ‘попіл’: Заснув в долонях ночі світ, село, як іскра, згасло з *спузі*, росте на полі віщій цвіт, вогонь у дальнім виднокрузі. (Потушняк 2007: 88)

58. **Стрітити** *дієсл.* ‘те саме, що зустрічати’: На його дорозі, часто тернистій і каменистій, лишаємо іноді кусники серця, розідраного тернами... а все-таки знайдемо щось, що *стрітить* нас з глибоким тихим привітанням... (Потушняк 2007: 521)

59. **Студня** *імен.* ‘криниця без зрубу’: Відкрилася ниви зелена зіниця, як *студня*, глибока на небі зірниця, розвилися в полі високі тополі. (Потушняк 2007: 69)

60. **Сумерк** *імен.* ‘присмерк; смеркання’: Стихла пісня, дзвони носі в дальнім полі голосні, впали в *сумерк* сни дівочі саломеї у півсні. (Потушняк 2007: 60)

61. **Супочинок** *імен.* ‘спочинок’: Широкий щит, під ним сховатись можна, і меч мій в піхві хижо *супочинув*. (Потушняк 2007: 137)

62. **Тайстра** *імен.* ‘гуцульська торбина (полотняна сумка), яку носять через плече’: В *тайстрину* твою заховалось сонце, дражнить пальцем їх крізь дірку – віконце, вони у тіні сховалися в ліні. (Потушняк 2007: 142)

63. **Толока** *імен.* ‘поле, що служить пасовищем’: Над *толокою* у вирій відлітає чорний птах, сумно грає-завиває хмурий вітер у лісах. (Потушняк 2007: 29)

64. **Увидіти** *дієсл.* ‘побачити’: Уже нічого не виджу... Темно, якби за очі імів... Не *увидимо* її вже більше. (Потушняк 2007: 528)

65. **Улій** *імен.* ‘вулик’: Три діви чорні, незнайомі у ніч ідуть, як в *улій* пчолі, як вир, бушує буль у зломі, м’які, як мухи, думи кволі. (Потушняк 2007: 134)

66. **Усохти** дієс. ‘ставати сухим втрачаючи вологу’: Весна проходить й літо, природа вся *усохла*, вітри холодні віють, любов лиш зацвіла. (Потушняк 2007: 27)

67. **Хробак** імен. ‘маленька дитина.’: Ти що шукаєш тут, слабий *хробаче*, землі принісни тут з собою запах... (Потушняк 2007: 456)

68. **Шпихлір** імен. ‘комора’: Отворіть *шпихліри*... Хліба! (Потушняк 2007: 509)

69. **Шувар** імен. ‘аїр’: Та ось іде, збираючи каміння з *шуварів* світом дивне голосіння, із-за гори закашляв день - перегорілий пень. (Потушняк 2007: 105)

Із аналізованого матеріалу видно, що мова поезій та драм Ф. Потушняка відбиває лексичні та граматичні риси закарпатських говірок. Діалектизми виступають як у мові персонажів, так і в мові автора. Серед лексичних діалектизмів у мові Федора Потушняка найбільш частотними є іменники та дієслова. Окремо можна виділити діалектизми-дієслова, що характеризують дії та вчинки персонажів. Із 69 наведених слів 14 слів за частиною мови є дієсловами. Вони позначені виразною експресивністю, і автор часто вживає їх як синоніми до загальноновживаних слів: бовваніти, верзятати, видіти, глядіти, ждати, ликувати, лупати, румигати, стрітати, увидіти, усохти. У значній кількості можемо знайти також вживання іменників різних груп – 43 слова. Серед ознак або характеристик зафіксовано не значну групу прикметників. Із 69 проаналізованих тільки 1 слово є прикметником. У більшій кількості ніж прикметники вживаються у цих збірках прислівники – 7 слів, займенники – 2 слова.

У мові поезії Федора Потушняка діалектизми є засобом створення образу, опису життя і побуту закарпатців, відтворення місцевого колориту. Загалом, основними стилістичними функціями діалектизмів у творчості письменника є: 1) відтворення місцевого відтінку описуваних подій; 2) мовна характеристика дійових осіб. Більшість діалектної лексики, вживаної у прозі Федора Потушняка, зафіксована у словниках. Це, очевидно, можна пояснити роллю

закарпатських говорів у розвитку сучасної української мови як переходу між західним і південним діалектами.

Отже, творча особистість Федора Потушняка щасливо поєднувала романтичний світогляд із глибиною символістичного мислення, підживленого не лише вродженою поетикою природи, а й гострим розумом філософа, що сприймає світ у його діалектичній суперечності й єдності [6].

## **2.2. Аналіз використання діалектної лексики у художніх текстах Петра Скунця**

Поетична творчість П. Скунця суттєво доповнює сучасну українську мову новими явищами, які заслуговують на ґрунтовне вивчення мовознавців, адже літературна норма в художніх текстах є більш гнучкою, різноманітною, орієнтується на різні стилістичні можливості, досягає естетичного ефекту читання.

Художня система П. Скунця чітко відрізняє його від інших письменників. За жанровими елементами надає перевагу віршованим циклам, але складає вірші, балади, легенди, триптихи, диптихи тощо.

Особливо помітні фольклорні корені в поезії “На границі епох”. Автор звертається до народного слова, щоб повніше дослідити характер, умови життя, спосіб мислення та філософський світогляд ліричного героя. Щоб наблизити читача до подій, що відбуваються на Закарпатті, П. Скунець використовує діалектні слова, словосполучення, динамічні ритми, повтори. У цьому плані це особливо цікаво представлено у розділі “Весілля в Ізі”.

У своїх поетичних творах Петро Скунець активно використовує гостре афористичне слово, яке часто спирається на народнопоетичні джерела — прислів'я та приказки.

Так, П. Скунець майстерно застосовує народну творчість: казки, легенди, перекази, пісні, прислів'я, балади, прислів'я – художньо переосмислюючи, осучаснюючи, надаючи нового, незвичайного звучання. Народнопісенний

стиль, безумовно, є частиною поезії П. Скунця, збагачуючи поетичний світ митця.

Діалектикою він почав користуватися десь на другому етапі своєї кар'єри. Характерні приклади діалектних лексем ми можемо побачити у його збірках поезій, а саме: “Розп’яття”, “На границі епох”, “Полюси землі”, “Нічні портрети”.

Ці збірки містять різноманітні вірші, у контексті яких ми можемо знайти використання різноманітних діалектизмів. Приклади діалектизмів цих збірок подаємо в алфавітному порядку у вигляді окремих словникових статей. Кожне діалектне слово аналізуємо за такою структурою: після реєстрового слова подаємо частиномовну приналежність, український літературний відповідник, після якого слідує контекст із поезій письменника.

Приклади подамо з книги Петра Скунця, яке складається з трьох збірок, а також з видання поезії «Нічні портрети»:

#### “Розп’яття”

1. **Войночка** імен. ‘війна’: Ой пішов ти, Іваночку, та пішов ти на *войночку*. (Скунць 2009: 52)

2. **Отець** імен. ‘батько’: Ой ту кривцю проливати, що дали ти *отець-мати*, святу кривцю проливати. (Скунць 2009: 52)

3. **Флояра** імен. ‘вид сопілки’: Посіявся явір у чорну хмару, а би я і в хмарі не втратив *флояру*. (Скунць 2009: 46)

4. **Чекала-м зай.** з дієс. ‘я чекала’: Ой *чекала-м* тебе, синку, я чекала цілу днинку. (Скунць 2009: 52)

5. **Шатр’о** імен. ‘легке, розбірне, конусоподібне житло з тканини, шкіри і т. ін.; намет.: І прийшла з дитям дружина до циганського *шатра*. (Скунць 2009: 40)

“На границі епох”

6. **Вакар імен.** ‘чередник’: І от у поточному віці, солідному віці, коли траплялися дикі вівці, та й тигри домашні були, і от такого віку, коли вже не диво гріх, *вакар*, що доглянув дівку, а череду не вберіг. (Скунць 2009: 72)
7. **Газда імен.** ‘господар’: Буває ж так: налякали *газду* поважного, й він помстився за витівки ваші, та не сам – напустив собак. (Скунць 2009: 104)
8. **Май файно прик.** ‘найкраще’: Урвалася тота струна, що *май файно* гула, віддалася тота дівка. Що *май файна* була. (Скунць 2009: 85)
9. **Май файна прик.** ‘найкраща’: Урвалася тота струна, що *май файно* гула, віддалася тота дівка. Що *май файна* була. (Скунць 2009: 85)
10. **Митро займ.** ‘Дмитро’: *Митре* мій, коли над нашим світом напинає віте небеса, мушу бути вітром, а не свідком. (Скунць 2009: 67)
11. **Най част.** ‘нехай’: Що було, що є, що буде, - все циганка розповідь. Та слабенькі в неї груди, *най* старенька попоїсть. (Скунць 2009: 40)
12. **Пендрик імен.** ‘гумова палиця’: Кожного спиняю і питаю: Хто ви? І відповідає *пендриком* жандарм: Я – удар суспільства! Висновок епохи! (Скунць 2009: 78)
13. **П’єме-гуляєме дієс.** ‘п’ємо-гуляємо’: Ой *п’єме* – *гуляєме*, *п’єме* – *гуляєме*, та Бог знає, цімборику, ци завтра будеме. Скунць 2009: 83)
14. **Пріч присл.** ‘невідомо куди; геть’: І він – ридалець або насмішник – погонить славу від тебе *пріч* – мовляв, є суміш сторіч суміжних, але немає самих сторіч. (Скунць 2009: 126)
15. **Псяюха імен.** ‘лялька’: Той піт поселився в мені, а новітні псяюхи пронюхали. (Скунць 2009: 104)
16. **Ружа імен.** ‘троянда’: Запаливши тихі ружі, на веселці день висів...(Скунць 2009: 73)
17. **Цімбор імен.** ‘приятель; побратим; друг’: Аж ня любиш, білявочко, люби ня самого, не позирай через плече на *цімбору* мого. (Скунць 2009: 83)

“Полюси землі”

18. **Границя** *імен.* ‘кордон’: Як учуєш, що ня вбила куля на *границі*, обись, мила. Посадила на гробі *косиці*. (Скунць 2009: 173)

19. **Змора** *імен.* ‘виснаження’: Можна стерпіти все без найменшої *змори*. І розлуку також. Розлучаються всі. (Скунць 2009: 137)

20. **Їдло** *імен.* ‘їжа’: Це діти Сонця? – роздобувши *їдла*, живуть – жують, сховавшись на печі. (Скунць 2009: 229)

21. **Косиця** *імен.* ‘квітка’: Як учуєш, що ня вбила куля на границі, обись, мила. Посадила на гробі *косиці*. (Скунць 2009: 173)

22. **Мамка** *імен.* ‘мама’: Незабаром літні канікули, твоя мамка наварить супчику і заплаче, що їстоньки нікому. (Скунць 2009: 120)

23. **Ня** *займ.* ‘мене’: Аж ня любиш, білявочко, люби *ня* самого, не позирай через плече на цімбору мого. (Скунць 2009: 83)

24. **Проба** *імен.* ‘спроба’: А золото, добуते з наших жил, - невже сьогодні то найвища *проба*?. (Скунць 2009: 197)

25. **Розпуття** *імен.* ‘бездоріжжя’: Вечори і світанки стрічаю, до незнаних приходжу *розпутть*.... (Скунць 2003: 171)

26. **Трепета** *імен.* ‘осика’: Тремтить, здригається *трепета*, хоча спокійний цілий ліс.... (Скунць 2009: 236)

27. **Остивати** *дієс.* ‘обридати’: Не питають, чому я знов пізно прийшов, тільки скажуть: «Вечеря *остила*». (Скунць 2009: 244)

“Нічні портрети”

28. **Звізда** *імен.* ‘зірка’: Бо це тобі Його *звізда* зійшла у небі Віфлеєму. (Скунць 2003: 12)

29. **Кавалок** *імен.* ‘шматок’: Чом, руснаку, спину горбиш? – по Карпатах ходить Добош, на чужинців пусто робиш, ліс рубаєш, край свій зловиш, сам на себе Бога зловиш, на *кавалки* правду дробиш, ради хліба душу гробиш, але ж кривді не догодиш, світ у чарці не сподобиш, бо свобода пройде обіч – по Карпатах ходить Добош. (Скунць 2003: 28)

30. **Нарід** *імен.* ‘народ’: Співай мені в долю. Бо я заховався в кущі, Коли порубали мій *нарід* сини - демократи. (Скунць 2003: 143)

31. **Павіза** *імен.* ‘корогва’: На похорон не видали нам візи, бо Першотравень маршами гримів, і, як злочинці, нишкнули *павізи* перед червоним буйством прапорів. (Скунць 2003: 68)

32. **Шопа** *імен.* ‘покрівля, накриття на опорах для захисту чого-небудь від сонця, дощу і т. ін.’: Ходімо, Феліксе, на ринок, де в *шопах* космос весь лежить, де бродить Вічна Катерина, як Вічний Жид, як Вічний Жид. (Скунць 2003: 117)

Твори П. Скунця свідчать про багатство його лінгвістичного словникового запасу – від архаїзмів і церковних слов’янізмів до широковживаної нейтральної лексики, неологізмів і діалектизмів. Більше того, як справжній художник, він надає нейтральним прикметникам абсолютно новий, чіткий відтінок у правильному контексті. Часто це робиться для створення мовних образних символів. Можна припустити, що у поета є улюблені образи – слова, вислови, які визначають його образ світу, його ставлення до найболючіших соціальних проблем.

Чим чіткіший мовний образ автора, тим вправніше він використовує різноманітні мовні лексичні засоби. Однією з провідних рис образної системи поета є вживання лексем закарпатських говірок.

Діалектні лексеми у поезіях Петра Скунця можуть обігруватися, зіставлятися з близькозвучними літературними словами, завдяки чому створюється відповідний семантико-стилістичний ефект (*зірка* – *звізда*, *батько* – *отець*). Значну кількість лексем діалектного походження збагатили інші тематичні й лексико-семантичні групи, пов’язані з різноманітними сферами суспільного життя та навколишнього світу: *отець*, *флюяра*, *шатро*, *пріч*, *псяюха*, *цімбор*, *їдло*, *косиця*, *розпуття*, *трепета*, *павіза*. У своїх поезіях Петро Скунць найчастіше використовує діалектизми у формах іменників та дієслів, рідше – прикметники, займенники та прислівники. Із 32 проаналізованих нами слів 23 складають іменники, 3 – займенники, 2 – дієслова, 2 – прикметники, 1 – прислівники і 1 – частка.

Отже, творчість Петра Скунця таким чином органічно пов'язана із здобутками народної поезії та української літератури. Діалектним словам надається особливе стилістичне навантаження в сучасній художній практиці – вони використовуються при зображенні персонажів як засіб досягнення комічного ефекту, створюючи гру слів. Як бачимо, лексичні діалекти певним кольором виражають особливості творчості Петра Скунця. Це найчисленніші лексико-семантичні групи, які стилістично виражають художній текст.

### **2.3. Аналіз використання діалектної лексики у художніх текстах Петра Мідянки**

Петро Мідянка – один із найяскравіших представників постмодерної України. Він займає особливе, неповторне і незаперечне місце в поезії двох останніх десятиліть минулого століття. Його вірші характеризуються тематичною, лексичною, різноманітністю оригінальних фарб, високою культурністю, інтелектом і, головне, справжністю поетичного дару [32].

Його лірика щира, чесна, хоча й важка для розуміння через багатство діалектизмів. Тексти – філософські, багаті на життєвий досвід.

Особливістю поетичного стилю П. Мідянки, безперечно, є його своєрідна лексика. Тому ми можемо побачити не звичайні назви його збірок: «Фараметлики» (1994), «Осередок» (1994), «Зелений фирес» (1999), «Дижма»... (2001), «Трава Господня» (2001), «Срібний прімаш» (2004), «Ярмінок» (2008), «Луйтра в небо» (2010), «Вірші з поду» (2011), «Марамороський розлом» (2011), «Ільмовий листочок» (2013).

Художній метод Мідянки ґрунтується на художньому поєднанні трьох стильових компонентів: закарпатських діалектизмів та архаїзмів, філософсько-відстороненій інтонації вічного спостерігача та синонімічних рядах, які діють з необмеженою та химерною різноманітністю [21].

Основою для нашого дослідження із багатьох його збірок стала збірка «Марамороський розлом». Збірка складається з трьох окремих частин. Ця збірка вбирає нові й попередні твори й відкриває перед читачем майстра

чудових поетичних форм, зокрема сонетів, у яких глибокий інтелект, духовний зміст, естетичний експеримент сучасного письма природно поєднується і синтезується із сакральністю і метафоризацією буднів і свят, з яких у контексті людства і виростає карпатський феномен Петра Мідянки.

Приклади діалектизмів цієї збірки подаємо в алфавітному порядку у вигляді окремих словникових статей. Кожне діалектне слово ми аналізуємо за такою структурою: після реєстрового слова наводимо часткову мовну приналежність, український літературний відповідник, а потім контекст із поезії письменника.

#### “Здичавіла бджола”

1. **Баршонь** *імен.* ‘оксамит’: Линяє *баршонь* ветких покривал, заощінкаєш шкіряний пенал, начепиш оком добрі натюрморти. (Мідянка 2011: 30)

2. **Бриндуша** *імен.* ‘шафран сітчастий’: Біла- біла, сніжана коморо, остудив я голову в тобв! Тарна –Маре, шпилик Тарначоро, де твої *бриндуші* голубі? (Мідянка 2011: 67)

3. **Вандрувати дієс.** ‘мандрувати’: По хутарях *вандрує* талапішка, розшукує загублених синів . (Мідянка 2011: 47)

4. **Ватра** *імен.* ‘вогнище, багаття’: Луйтерка легка на оборожок, де дрімав язичницький божок. *Ватерка* світилася ще може, стоси збірок, зібраних книжок. (Мідянка 2011: 56)

5. **Глипіти дієс.** ‘дивитися, поглядати’: «Потапа» - мовив пересічний люд, Як згадував заїжджого пописька. Його земля – російська. Пасовиська *глипали* з-між кущів то там, то тут. (Мідянка 2011: 37)

6. **Грезно** *імен.* ‘виноград’: Та соус цей із білого вина, у портах тячівських тужавіють *грезна*. (Мідянка 2011: 18)

7. **Газдиня** *імен.* ‘господарка’: І йти мені верхом нині значно солодше, так солодка, як отому дідькові, котрому на сніданок *газдиня* ладила несолену ратоту. Аби трималося газдівство в кулаці. . (Мідянка 2011: 53)

8. **Газдівство** *імен.* ‘господарство’: І йти мені верхом нині значно солодше, так солодка, як отому дідькові, котрому на сніданок газдиня ладила несолену ратоту. Аби трималося *газдівство* в кулаці. . (Мідянка 2011: 54)
9. **Кантор** *імен.* ‘дяк’: І сліпає в дяківні *кантор* Ернев. Січнева біль ручних плетінь, мережив підсвічує йому стишки й рядки. (Мідянка 2011: 45)
10. **Каполна** *імен.* ‘каплиця’: Шпитальна *каполна*. Ерделій і книжки. Це все пропало, як знайомі лиця. (Мідянка 2011: 45)
11. **Капчурі** *імен.* ‘плетені з вовни шарпетки в гуцулів’: Чад каганців, зимових вечорів і шліфування держална, грабелна, на щовбику зліталось непевне... ця м’якота недільних *капчурів*. (Мідянка 2011: 37)
12. **Крак** *імен.* ‘кущ’: Тут, дамочко, спирти і коломазь, тут виск і *крак* похідного катуна. (Мідянка 2011: 52)
13. **Леквар** *імен.* ‘повидло’: Цього вистачає після меси, навіть *лекварових* шютемень. (Мідянка 2011: 58)
14. **Маржина** *імен.* ‘худоба’: Служив він Богу й людности, як міг, бо не цікавила *маржина* ні поліг, в’юнкий димок снував уверх з кадила. (Мідянка 2011: 37)
15. **Орсаг** *імен.* ‘держава’: Якби-сь носила хустський капелюх, була б «гуру» на Карпаті святому. А в давнім *орсагу*, від сонця золотому, собі пакуєш фаночки в килюх. (Мідянка 2011: 31)
16. **Паленка** *імен.* ‘горілка’: А ця білецька *паленка* сливова! Довгович нею впився, як лопух. (Мідянка 2011: 31)
17. **Поліг** *імен.* ‘низовинна рівнина’: Служив він Богу й людности, як міг, бо не цікавила *маржина* ні *поліг*, в’юнкий димок снував уверх з кадила. (Мідянка 2011: 37)
18. **Сверщок** *імен.* ‘цвіркун’: Дух літеплий вощинних сіячок, потріскування леньного гнота. Музичить пісеньку в пісній траві *сверщок*, коли у горах польова робота. (Мідянка 2011: 39)

19. **Сопух** імен. ‘сморід’: Він глибіє над *сопухом* з книжок, коли у лящиках врунться лужок й свистить в селі жовна красногорова. (Мідянка 2011: 39)

20. **Файка** імен. ‘люлька’: Горять ватри, як Фіалова *файка*, тиняюся – від міста до села. (Мідянка 2011: 72)

21. **Чіжма** імен. ‘чоботи’: Кладе цукерки в *чіжми* Миколай, - Увесь пухкий вершковий білий май. (Мідянка 2011: 28)

22. **Чуркало** імен. ‘джерело’: В дощах дрімають Сколівські Бескиди. Чуриць із *чуркала* небесне молоко, Класичне, галактичне рококо...А в Тисі риба ловить ціаніди. (Мідянка 2011: 34)

23. **Щовб** імен. ‘шпиль гори; прямовисна скеля’: Чад каганців, зимових вечорів і шліфування держална, грабелна, на *щовбику* зліталосся непевне... ця м’якота недільних капчурів. (Мідянка 2011: 37)

#### “Гуцульський шарм”

24. **Банно** прис. ‘сумно’: І шалик ніжніший, як пух горностая, мені *банно*, баную. Кінчається рік.. (Мідянка 2011: 116)

25. **Банувати** дієс. ‘сумувати, журитися.’: І шалик ніжніший, як пух горностая, мені *банно*, *баную*. Кінчається рік. (Мідянка 2011: 116)

26. **Вуйко** імен. ‘дядько по матері, брат матері’: На дошках ти бачив *вуйчину* і стрика- малолітній, запізнілий син. (Мідянка 2011: 115)

27. **Дижма** імен. ‘податок, десятина, оброк’: Виражена в тих людей харизма, і пожадливість давно не має меж, і хабар- це все-таки не дижма . (Мідянка 2011: 117)

28. **Пацьорка** імен. ‘намисто’: Не тою маззю мажуть Густії, казенні гривні липнуть на долоні. І лиш один поет на Оболоні зняв *пацьорку* карпатської змії. (Мідянка 2011: 107)

29. **Погар** імен. ‘келих, кубок’: В черешнях диких бродять дикі пави, свічки метрові в ріст – на полянках. Вони приходять з боку Колочави, вони прийдуть із *погаром* в руках . (Мідянка 2011: 91)

30. **Ріпа** імен. ‘картопля’: Де той заверб червений, де річкова рінця? Чому надприродня засмаглість лица? Земледільцю! Йди *рінку* копати! . (Мідянка 2011: 118)

31. **Стрий** імен. ‘дядько по батькові, брат батька та чоловік батькової сестри’: На дошках ти бачив вуйчину і *стрика*- малолітній, запізнілий син. (Мідянка 2011: 115)

32. **Трумна** імен. ‘труна’: Одного ранку під дідовим будинком ми увиділи покривало до *трумна* . (Мідянка 2011: 111)

33. **Цуравий** прик. ‘драний’: Сумий Петросул мокне в горах Родна. В Передгортанні стогне тихо Канч. Бо ця земля не модна і н годна зачаклувати *цуравий* боканч.. (Мідянка 2011: 76)

34. **Шалик** імен. ‘шарфик, кашне’: Зеленіє м’який миколаївський *шалик*, як немеркнуча хвоя, нев’януча ти . (Мідянка 2011: 116)

#### “На загумінках Європи”

35. **Бочівка** імен. ‘бочка, діжка’: Горган піднебесний, сусідній Ердель-бурдюки зі зварками, з *бочівками* жентиці. (Мідянка 2011: 171)

36. **Гамор** імен. ‘галас’: Нині вчує дзеленчання коси з кобилецької *гамори* о той сторчовик, котрого не можуть викопати. (Мідянка 2011: 155)

37. **Гачі** імен. ‘штани’: І в непраних онучах, у *гачах* нехарних, поглинається розмариновий аромат парфумів... (Мідянка 2011: 140)

38. **Жентиця** імен. ‘сироватка з овечого молока’: Горган піднебесний, сусідній Ердель-бурдюки зі зварками, з *бочівками жентиці*. (Мідянка 2011: 171)

39. **Качула** імен. ‘молдавська смушева шапка’: Рижа розсипається із сарми на штани ворсисті, на *качули* . (Мідянка 2011: 130)

40. **Кошуля** імен. ‘сорочка’: Ілянка нагнівана небезпекою для худібки ще дужче періщить патином, припускає. Але Вітрик-Господь, бо він, кажуть, і подувах ласкаво лоскоче фодри прадавньої бабусиної *кошулі*. (Мідянка 2011: 152)

41. **Левеш** імен. ‘суп’: Знали з’їсти лечо. Жирний *левеш*, смальцем смарували і коржі. (Мідянка 2011: 142)
42. **Небавом** присл. ‘незабаром, скоро’: Як доводиться лізти на гострий рожен і *небавом* береш з гір зело кровоспинне!! (Мідянка 2011: 141)
43. **Нехарний** прик. ‘брудний, неохайний’: І в непраних онучах, у гачах *нехарних*, поглинається розмариновий аромат парфумів... (Мідянка 2011: 140)
44. **Обчімхувати** дієс. ‘обчухрувати’: Котрий чернець ту білу хмару спік? І вкотре *обчімхали* дебрю коси? (Мідянка 2011: 144)
45. **Пудло** імен. ‘коробка або футляр’: В *пуделках* має золоті скарби ця не ледача й спритна лишачня. (Мідянка 2011: 176)
46. **Раква** імен. ‘масельничка’: Ясінянські вирізьблені *ракви*, чорногірське масло і токан...(Мідянка 2011: 147)
47. **Ропа** імен. ‘піт’: Малим ще був тут необжитий світ, просяк він хвоєю, смолою і *ропою*. . (Мідянка 2011: 129)
48. **Салаш** імен. ‘хатка в горах’: По Ділови – як ро Дунайови: єдиний шипок, біловус один...бринять на *салаши* корови ід газдови, в долині – гладіолуси та крин. (Мідянка 2011: 137)
49. **Смарувати** дієс. ‘шмарувати’: Знали з’їсти лечо. Жирний левеш, смальцем *смарували* і коржі. (Мідянка 2011: 142)
50. **Тета** імен. ‘тітка’: У білих коцюваннях дві *тети* стоять з свічками біля Алексія. (Мідянка 2011: 145)
51. **Токан** імен. ‘мамалига’: Я винесу в жоліб те кизильне вино, косарі піднебесні, туфта жлобувата, простокваша й *токан* – це твій батько давно...салашик, кип’яток – дотліваюча ватра. (Мідянка 2011: 135)
52. **Фодри** імен. ‘складки одягу’: Ілянка нагнівана небезпекою для худібки ще дужче періщить патином, припускає. Але Вітрик-Господь, бо він, кажуть, і подувах ласкаво лоскоче *фодри* прадавньої бабусиної кошулі. (Мідянка 2011: 152)
53. **Храбуст** імен. ‘капустяне листя’: Коли косата попливе зоря. У *храбустами* сунутиме мрак. (Мідянка 2011: 162)

54. **Чир імен.** ‘страва з кукурудзяної або вівсяної муки, вид саламати’: Ми смакували навіть руським *чиром*, сікли шалату і солили кріп. (Мідянка 2011: 163)

У збірці П. Мідянки «Марамороський розлом» використано оригінальне мовлення з метою індивідуалізації тексту. Автор вдало ввів діалектизми в описову частину своєї поезії. Це дієслівні діалектизми (вандрувати, банувати, глипіти), прислівникові форми (банно, небавом), оригінальний місцевий іменниковий діалектизм — чіжма, тайстра, гачі, кашула, пацьорка. Ми можемо побачити, що за частинами мови, більшість діалектизмів складають іменники. До іменників належать як і загальні, так і власні. Іменники різних тематичних груп спостерігаються у збірці поета кілька разів. З 54 наведених прикладів 45 складають іменники. В аналізованій нами збірці дієслова зустрічаються у невеликій кількості, з 54 наведених прикладів тільки 5 слів складають дієслова. Також нами було знайдено у цій збірці 2 прикметники і 2 прислівники.

Дослідивши збірку П. Мідянки «Марамороський розлом», з’ясовано, що письменник наслідував традиції української класичної літератури і в своїй поезії вводив окремі діалектизми південно-західного наріччя, що є прийнятним для мовлення Закарпаття. Для поезії Петра Мідянки характерне широке використання територіальних говірок, які відображають побут і самобутній діалект сільського населення.

### РОЗДІЛ 3. ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ ДІАЛЕКТИЗМІВ

У роботі виділено сімнадцять тематичних груп. Найбільше діалектизмів ввійшло до тематичних груп – назви живих істот та їх органів, назви дій та інші.

Подамо приклади:

- **назви живих істот та їх органів:** *Вакар* ‘чередник’ (Скунць 2009: 72), *вуйко* ‘дядько по матері, брат матері’ (Мідянка 2011: 115), *газда* ‘господар’ (Скунць 2009: 104), *газдиня* ‘господарка’ (Мідянка 2011: 53), *жона* ‘жінка’ (Потушняк 2007: 450), *кантор* ‘дяк’ (Мідянка 2011: 45), *капуцин* ‘чернець католицького ордену, який носить плащ із гостроверхим каптуром’ (Потушняк 2007: 460), *коршун* ‘яструб’ (Потушняк 2007: 518), *крук* ‘великий хижий птах із блискучим чорно-синім пір'ям, що живе подалі від осель (переважно в лісі); ворон’ (Потушняк 2007: 127), *легінь* ‘юнак; парубок’ (Потушняк 2007: 26), *мамка* ‘мама’ (Скунць 2009: 120), *маржина* ‘худоба’ (Мідянка 2011: 37), *Митро* ‘Дмитро’ (Скунць 2009: 67), *нарид* ‘народ’ (Скунць 2003: 143), *отець* ‘батько’ (Скунць 2009: 52), *пчола* ‘бджола’ (Потушняк 2007: 524), *сверцок* ‘цвіркун’ (Мідянка 2011: 39), *стрий* ‘дядько по батькові, брат батька та чоловік батькової сестри’ (Мідянка 2011: 115), *тета* ‘тітка’ (Мідянка 2011: 145), *трепета* ‘осика’ (Скунць 2009: 236), *хробак* ‘маленька дитина’ (Потушняк 2007: 456), *цімбор* ‘приятель; побратим; друг’ (Скунць 2009: 83).

- **назви рослин:** *Бриндуша* ‘шафран сітчастий’ (Мідянка 2011: 67), *брость* ‘гроно; кетяг’ (Потушняк 2007: 91), *косиця* ‘квітка’ (Скунць 2009: 173), *крак* ‘кущ’ (Мідянка 2011: 52), *ріще* ‘хмиз’ (Потушняк 2007: 524), *ружа* ‘троянда’: (Скунць 2009: 73), *храбуст* ‘капустяне листя’ (Мідянка 2011: 162), *шувар* ‘аір’ (Потушняк 2007: 105).

- **назви одягу, взуття та аксесуарів:** *Гачі* ‘штани’ (Мідянка 2011: 140), *гуня* ‘верхня одежина з овечої вовни, верхній вовняний одяг’ (Потушняк 2007: 23), *кабат і* ‘пальто’ (Потушняк 2007: 541), *капчурі* ‘плетені з вовни шкарпетки в гуцулів’ (Мідянка 2011: 37), *качула* ‘молдавська смушева шапка’ (Мідянка 2011: 130), *колошні* ‘зимові суконні штани’ (Потушняк 2007: 520),

*кошуля* ‘сорочка’ (Мідянка 2011: 152), *пацьорка* ‘намисто’ (Мідянка 2011: 107), *петек* ‘свитка’ (Потушняк 2007: 520), *плат* ‘хустина; хустка’ (Потушняк 2007: 72), *постіл* ‘плетене з лика або іншого матеріалу селянське взуття, яке носили з онучами, прив'язуючи до ноги мотузками’ (Потушняк 2007: 520), *тайстра* ‘гуцульська торбина (полотняна сумка), яку носять через плече’ (Потушняк 2007: 142), *фодри* ‘складки одягу’ (Мідянка 2011: 152), *чіжма*. ‘чоботи’ (Мідянка 2011: 28), *шалик* ‘шарфик, кашне’ (Мідянка 2011: 116)

**- речі та прилади повсякденного ужитку:** *Бочівка* ‘бочка, діжка’ (Мідянка 2011: 171), *погар* ‘келих, кубок’ (Мідянка 2011: 91), *раква* ‘масельничка’ (Мідянка 2011: 147)

**- назви предметів:** *Павіза* ‘корогва’ (Скунць 2003: 68), *патік* ‘палиця’ (Потушняк 2007: 547), *пендрик* ‘гумова палиця’ (Скунць 2009: 78), *псяюха* ‘лялька’ (Скунць 2009: 104), *пудло* ‘коробка або футляр’ (Мідянка 2011: 176), *фляора* ‘вид сопілки’ (Скунць 2009: 46), *шопа* ‘покрівля, накриття на опорах для захисту чого-небудь від сонця, дощу і т. ін.’ (Скунць 2003: 117)

**- назви властивостей і стану людини:** *Банно* ‘сумно’ (Мідянка 2011: 116), банувати *дієс.* ‘сумувати, журитися’ (Мідянка 2011: 116), *ликувати* ‘виявляти велику радість; торжествувати’ (Потушняк 2007: 447)

**- назви дій:** *Бовваніти* ‘сидіти, стояти непорушно, як бовван; стовбичити’ (Потушняк 2007: 524), *вандрувати* ‘мандрувати’ (Мідянка 2011: 47), *верзкати* ‘говорити нісенітницю, дурницю’ (Потушняк 2007: 460), *видіти* ‘бачити’ (Потушняк 2007: 524), *глиніти* ‘дивитися, поглядати’ (Мідянка 2011: 37), *глядіти* ‘шукати’ (Потушняк 2007: 524), *ждати* ‘перебувати де-небудь, щоб побачити когось, зустрітися з кимось; чекати, очікувати’ (Потушняк 2007: 456), *іміти* ‘зловити; спіймати’ (Потушняк 2007: 528), *лунати* ‘розбивати; розламувати’ (Потушняк 2007: 517), *меш* ‘будеш’ (Потушняк 2007: 456), *обчімхувати* ‘обчухрувати’ (Мідянка 2011: 144), *остивати* ‘обридати’ (Скунць 2009: 244), *п'єме-гуляєме* ‘п'ємо-гуляємо’ (Скунць 2009: 83), *румигати* ‘ремигати’ (Потушняк 2007: 118), *смарувати* ‘шмарувати’ (Мідянка 2011: 142), *сокотитися* ‘берегтися; остерігатися’ (Потушняк 2007: 518),

*стритити* ‘те саме, що зустрічати’ (Потушняк 2007: 521), *увидіти* ‘побачити’ (Потушняк 2007: 528), *усохти* ‘ставати сухим втрачаючи вологу’ (Потушняк 2007: 27), *чекала-м* ‘я чекала’ (Скунць 2009: 52)

- **назви їжі та тютюнових виробів:** *грезно* ‘виноград’ (Мідянка 2011: 18), *жентиця* ‘сироватка з овечого молока’ (Мідянка 2011: 171), *їдло* ‘їжа’ (Скунць 2009: 229), *левеш* ‘суп’ (Мідянка 2011: 142), *леквар* ‘повидло’ (Мідянка 2011: 58), *мливо* ‘зерно для помелу; щойно змелена мука’ (Потушняк 2007: 140), *паленка* ‘горілка’ (Мідянка 2011: 31), *файка* ‘люлька’ (Мідянка 2011: 72), *піпа* ‘люлька’ (Потушняк 2007: 544), *ріпа* ‘картопля’ (Мідянка 2011: 118), *токан* ‘мамаліга’ (Мідянка 2011: 135), *чир* ‘страва з кукурудзяної або вівсяної муки, вид саламати’ (Мідянка 2011: 163)

- **назва частин житла:** *півніця* ‘підвал’ (Потушняк 2007: 517), *шпихлір* ‘комора’ (Потушняк 2007: 509)

- **назви місцевостей:** *грунь* ‘гора, не покрита лісом’ (Потушняк 2007: 40), *діл* ‘гірський хребет’ (Потушняк 2007: 24), *млака* ‘мочар, заболочена земля, багниста земля’ (Потушняк 2007: 30), *плай* ‘стежка в горах’ (Потушняк 2007: 45), *поліг* ‘низовинна рівнина’ (Мідянка 2011: 37), *салаш* ‘отара, місце утримання овець на полонині’ (Потушняк 2007: 142), *салаш* ‘хатка в горах’ (Мідянка 2011: 137), *толока* ‘поле, що служить пасовищем’ (Потушняк 2007: 29), *щовб* ‘шпиль гори; прямовисна скеля’ (Мідянка 2011: 37)

- **місце поховання:** *трумна* ‘труна’ (Мідянка 2011: 111)

- **назви тканини:** *баршонь* ‘оксамит’ (Мідянка 2011: 30)

- **назви одиниць міри:** *кавалок* ‘шматок’ (Скунць 2003: 28)

- **назва ознаки:** *нехарний* ‘брудний, неохайний’ (Мідянка 2011: 140), *цуравий* ‘драний’ (Мідянка 2011: 76)

- **прислівники:** *бистро* ‘швидко’ (Потушняк 2007: 530), *дальше* ‘те саме, що далі’ (Потушняк 2007: 459), *днись* ‘сьогодні’ (Потушняк 2007: 35), *крінко* ‘дуже сильно’ (Потушняк 2007: 49), *много* ‘багато’ (Потушняк 2007: 477), *небавом* ‘незабаром, скоро’ (Мідянка 2011: 141), *пиняво* ‘мляво’ (Потушняк

2007: 1120), *пріч* ‘невідомо куди; геть’ (Скунць 2009: 126), *свобідно* ‘дозволено, не заборонено’ (Потушняк 2007: 458)

- **прикметники:** *май файно* ‘найкраще’ (Скунць 2009: 85), *май файна* ‘найкраща’ (Скунць 2009: 85), *последній* ‘останній’ (Потушняк 2007: 453)

**інші:** *ватра* ‘вогнище, багаття’ (Мідянка 2011: 56), *вільгла* ‘волога’ (Потушняк 2007: 514), *власть* ‘влада’ (Потушняк 2007: 464), *войночка* ‘війна’ (Скунць 2009: 52), *гамор* ‘галас’ (Мідянка 2011: 155), *границя* ‘кордон’ (Скунць 2009: 173) *газдівство* ‘господарство’ (Мідянка 2011: 54), *дижма* ‘податок, десятина, оброк’ (Мідянка 2011: 117), *звізда* ‘зірка’ (Скунць 2003: 12), *змора* ‘виснаження’ (Скунць 2009: 137), *каполна* ‘каплиця’ (Мідянка 2011: 45), *керниця* ‘криниця’ (Потушняк 2007: 470), *коби* ‘якби, коли б’ (Потушняк 2007: 534), *ланц* ‘ланцюг’ (Потушняк 2007: 131), *най* ‘нехай’ (Скунць 2009: 40), *нич* ‘нічого’ (Потушняк 2007: 451), *ня* ‘мене’ (Скунць 2009: 83), *обида* ‘образа’ (Потушняк 2007: 464), *огарок* ‘недогарок’ (Потушняк 2007: 104), *огень* ‘вогонь’ (Потушняк 2007: 91), *орсаг* ‘держава’ (Мідянка 2011: 31), *плесо* ‘грядка чотирикутної форми’ (Потушняк 2007: 74), *поміст* ‘підлога’ (Потушняк 2007: 138), *празник* ‘свято’ (Потушняк 2007: 78), *проба* ‘спроба’ (Скунць 2009: 197), *розпуття* ‘бездоріжжя’ (Скунць 2003: 171), *ропа* ‘піт’ (Мідянка 2011: 129), *сей* ‘цей’ (Потушняк 2007: 493), *скілько* ‘скільки’ (Потушняк 2007: 521), *сопух* ‘сморід’ (Мідянка 2011: 39), *спуз* ‘попіл’ (Потушняк 2007: 88), *студня* ‘криниця без зрубу’ (Потушняк 2007: 69), *сумерк* ‘присмерк; смеркання’ (Потушняк 2007: 60), *супочинок* ‘спочинок’ (Потушняк 2007: 137), *улій* ‘вулик’ (Потушняк 2007: 134), *чуркало* ‘джерело’ (Мідянка 2011: 34), *шатрo* ‘легке, розбірне, конусоподібне житло з тканини, шкіри; намет’ (Скунць 2009: 40).

## ВИСНОВКИ

У дослідженні діалектів як стилістичної категорії в українському мовознавстві існує певна традиція. У цьому виді дослідження важливо тлумачити діалектизм як явище, що історично змінюється, статус і функції якого різняться в текстах різного віку. На сучасному етапі «олітературнення» діалектів – одна з особливостей мови багатьох письменників, засіб підкреслення авторської індивідуальності.

Впровадження діалектних форм у художнє мовлення є одним із показників культури авторського письма. Вдале поєднання літературного та розмовного мовлення свідчать про високу культуру художнього стилю, вміння автора користуватися всім багатством нашої мови.

У художніх творах діалектизми функціонують як художньоестетичні засоби. Варіації таких літературно-діалектних взаємодій є у творчості багатьох сучасних письменників із різних регіонів України.

Діалектна лексика закріплюється як в усній, так і в писемній мові, але саме завдяки введенню діалектизмів майстрами пера до художніх творів вона стає джерелом поповнення літературної мови. У художніх творах усіх українських класиків від І. П. Котляревського до М. М. Коцюбинського, Лесі Українки та Василя Стефаника є більша чи менша кількість нелітературних, діалектних слів. Діалектизми залишаються активними в художніх текстах сучасних авторів, оскільки на тлі літературної мови твору вони видаються незвичними і яскравими, що і привертає увагу читача. Такими є українські письменники Закарпаття — Федор Потушняк, Петро Скунець та Петро Мідянка.

Письменники вводять у свої твори етнографію не лише тому, що хочуть ознайомити читача із закарпатським краєм, а й тому, що багато понять не мали належної літературної назви, оскільки були відомі тільки у побуті Закарпаття. Діалектизми вживаються для типізації характерів представників різних місцевостей і виступають передовсім засобом образотворення,

індивідуалізуючи мову персонажа, характеризуючи його як носія особливої ментальності, матеріалізованої, вербалізованої у говіркових одиницях різного типу. Важливою функцією діалектизмів у мові творів аналізованих письменників є їхня роль у художньому переконанні та етнографічній достовірності відтворення життя, соціального середовища, оточення тощо. У ментальності горян є багато діалектних найменувань, які не тільки позначають життєвий об'єкт, господарську діяльність, ландшафт, але й виконують роль символів і знаків. Такі діалектизми не тільки виконують номінативну функцію, а й дають змогу з'ясувати світовідчуття, світосприймання, світобачення цього народу. Цілком доречним є використання авторами діалектики в художніх текстах. Ця лексика виправдана, оскільки служить для кращого опису персонажів, сцен і подій; вона не затьмарює зміст твору і зрозуміла з контексту; він використовується з почуттям міри. Це неабияка авторська майстерність, адже без діалектизмів неможливо було б представити етнонаціональну картину закарпатського світу.

Під час аналізу нами було помітно, що Федір Потушняк частіше вдавався до використання закарпатських діалектизмів, зокрема й гунгаризмів: *кабат, капуцин, ланц, легінь, піпа, салаш*. Серед угорських запозичень, які вживає письменник, є такі, що поступово стають архаїчними, а деякі з них сьогодні стали історизмами.

Мова творів П. Мідянки відображає сучасний стан лексичного складу говірки Тячівщини Закарпатської області. Його поезія також має особливий закарпатський мовний смак, що може дещо ускладнювати сприйняття поезії читачам з інших регіонів України.

Автори не залишають поза увагою використання іншомовних лексичних запозичень, у тому числі й гунгаризмів, що є прямим свідченням довготривалих контактів представників різних національностей цієї території. Тому мова їх творів має неабияке значення у збереженні оригінальності діалектного мовлення українців Закарпаття.

Отже, можна сказати, що взаємодія української літературної мови і територіальних діалектів є однією з найважливіших проблем у функціонуванні національної мови, яка стала предметом уваги багатьох науковців. Діалекти не лише відтворюють процеси закріплення цього територіального елемента спільної мови в літературній мові, а й впливають на формування стилістичних норм, тобто використовують його як засіб стилізації у мові художньої літератури [19, с. 10].

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – 2-е изд., перераб. и доп.– М.: Советская энциклопедия, //издание второе, 1969. – 571 с.
2. Баранникова Л. И. К вопросу о соотношении литературного языка и диалектов. Очерки по русскому языку и стилистике. Саратов, 1967. с. 345– 352
3. Белл Р. Т. Социолингвистика. Цели, методы и проблемы / Р. Т. Белл. – М.: Международные отношения, 2001. – 320 с.
4. Бродович О.И. Диалектная вариативность языка: аспекты теории / О.И. Бродович. – Л.: ЛГУ, 1988. – 193 с.
5. Быкова С.А. «Новые» диалекты и их роль в современном языке, «Тезисы докладов Ломоносовских чтений», 2003.
6. Голомб Л. Віртуальні виставки. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка, 2015. Дата звернення 24.11.2021.  
<http://www.biblioteka.uz.ua/vistavka/?presentation=67>
7. Гриценко П. Ю. Мови чисті джерела / П. Ю. Гриценко // Культура слова. – 1983. – Вип. 25. – с. 32–38.
8. Гриценко П. Ю. Діалектизм / П. Ю. Гриценко // Українська мова : енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – с. 146–147.
9. Ґрещук В. В. Студії з українського мовознавства: вибрані праці / Василь Васильович Ґрещук; упоряд. Р. О. Бачкур. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. – с. 347–360.
10. Єрмоленко С. Поетична мова/ С.Єрмоленко// Українська мова. Енциклопедія [редкол. Русанівський В., Тараненко О., Зяблюк М. та ін.]. — К.: «Укр. енцикл.», 2000. — 752 с.
11. Єрмоленко С. Я. Говіркове багатоголосся сучасної української прози / С. Я. Єрмоленко // Українознавство: науково-популярний, суспільно-політичний, культурно-мистецький журнал. – 2008. – Число 1. – с. 198–205.

12. Єрмоленко С. Я. Літературна норма і мовна практика. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф». 2013. – 320 с.
13. Жовтобрюх М. А. Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів // Мовознавство. 1973. № 1. С. 3–15.
14. Зеленько А. С. Про деякі функції діалектизмів у мові художньої літератури / А. С. Зеленько // Культура слова. –1982. – Вип. 22. – с. 39–41.
15. Козачук Г. О. Діалектизми в сучасній прозі / Г. О. Козачук // Рідне слово. – 1971. – Вип. 5. – с. 52–56.
16. Маковский М. М. Английские социальные диалекты (онтология, структура, этимология). – М.: Высшая школа, 1982. – 136 с.
17. Матвіяс І. Г. Українська літературна мова і територіальні діалекти в їх взаємодії на різних історичних етапах. Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами. К.: Наукова думка, 1977. с. 5–30.
18. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. К.: Наукова думка, 1990. – 168 с.
19. Матвіяс І. Г. Відображення особливостей говорів у мові української художньої літератури. // Мовознавство. 2008. №6. с. 3–12.
20. Миронова Е. А. Вклад отечественного языкознания в теорию вариантов национального языка / Е. А. Миронова // Теория и практика германских и романских языков. – Ульяновск, 2006. – с. 105-110.
21. Мідянка, П. М. Осередок: вірші / Петро Миколайович Мідянка. – К.: Спілка письменників України: Фонд "Літ. скарбниця": Культ. центр "Світовид", 1994. – 96 с.
22. Мідянка, П. М. Марамороський розлом: поезії / П. М. Мідянка; вступ. слово Н. П. Бедзір. – Ужгород: Карпати, 2011. – 216 с.
23. Муромцева О. Г. Головні процеси в розвитку лексичного складу української літературної мови другої половини ХІХ – початку ХХ ст. // Мовознавство. 1983. № 6. с. 18–25.
24. Ніколаєнко І. О. До питання про «олітературення» діалектів / І. О. Ніколаєнко // Лінгвістика: зб. наук. пр. – 2010. – № 3 (21). – ч. 1. – с. 223–227

25. Потушняк Ф.М. Мій сад: Поезії і драми / упорядкування, підготовка текстів, передмова та примітки Д. М. Федаки. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. – 576 с.
26. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2010. – 844 с.
27. Серебренников Б. А. Территориальная и социальная дифференциация языка // Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка. – М.:Наука, 1970. – С. 451-501.
28. Скунець, П. М. Нічні портрети: поезії / П. М. Скунець; худож. М. Еней. – Ужгород: Карпати, 2003. – 152 с.
29. Скунець, П.М. Твори: Кн. 3 / П. М. Скунець; упоряд. Н. Скунець. – Ужгород: Гражда, 2009. – 272 с.
30. Трубецкой Н. С. История. Культура. Язык. Москва: Прогресс, 1995. – 344 с.
31. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М.П.Бажана, 2000. – 750 с. – с.135–136.
32. Хланта І. В. Літературне Закарпаття у ХХ столітті. Біобібліографічний покажчик. — Ужгород, 1995. — 962 с.
33. Швейцер А. Д. К вопросу о типологии национальных вариантов языка / А. Д. Швейцер // Типология сходств и различий близкородственных языков. – Кишинев: Штиинца, 1975. – с. 22-32.
34. Ярцева В. Н. Языкознание / Большой энциклопедический словарь. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2000. – 682 с.

## ДОДАТОК

### Словник діалектизмів аналізованих творів

1. **Банно** - 'сумно'
2. **Банувати** - 'сумувати, журитися'
3. **Баршонь** - 'оксамит'
4. **Бистро** - 'швидко'
5. **Бовваніти** - 'сидіти, стояти непорушно, як бовван; стовбичити'
6. **Бочівка** - 'бочка, діжка'
7. **Бриндуша** - 'шафран сітчастий'
8. **Брость** - 'гроно; кетяг'
9. **Вакар** - 'чередник'
10. **Вандрувати** - 'мандрувати'
11. **Ватра** - 'вогнище, багаття'
12. **Верзякати** - 'говорити нісенітницю, дурницю'
13. **Видіти** - 'бачити'
14. **Вільгла** - 'волога'
15. **Власть** - 'влада'
16. **Войночка** - 'війна'
17. **Вуйко** - 'дядько по матері, брат матері'
18. **Гамор** - 'галас'
19. **Гачі** - 'штани'
20. **Глипіти** - 'дивитися, поглядати'
21. **Глядіти** - 'шукати':
22. **Границя** - 'кордон'
23. **Грезно** - 'виноград'
24. **Гуня** - 'верхня одежина з овечої вовни, верхній вовняний одяг'
25. **Газда** - 'господар'
26. **Газдиня** - 'господарка'
27. **Газдівство** - 'господарство'

28. **Грунь** - 'гора, не покрита лісом'
29. **Дальше** - 'те саме, що далі'
30. **Дижма** - 'податок, десятина, оброк'
31. **Діл** - 'гірський хребет'
32. **Днись** - 'сьогодні'
33. **Ждати** - 'перебувати де-небудь, щоб побачити когось, зустрітися

з кимось; чекати, очікувати'

34. **Жентиця** - 'сироватка з овечого молока'
35. **Жона** - 'жінка'
36. **Звізда** - 'зірка'
37. **Змора** - 'виснаження'
38. **Іміти** - 'зловити; спіймати'
39. **Їдло** - 'їжа'
40. **Кабат** - 'пальто'
41. **Кавалок** - 'шматок'
42. **Кантор** - 'дяк'
43. **Каполна** - 'каплиця'
44. **Капуцин** - 'чернець католицького ордену, який носить плащ із

гостроверхим каптуром'

45. **Капчурі** - 'плетені з вовни шкарпетки в гуцулів'
46. **Качула** - 'молдавська смушева шапка'
47. **Керниця** - 'криниця'
48. **Коби** - 'якби, коли б'
49. **Колошні** - 'зимові суконні штани'
50. **Коршун** - 'яструб'
51. **Косиця** - 'квітка'
52. **Кошуля** - 'сорочка'
53. **Крак** - 'кущ'
54. **Кріпко** - 'дуже сильно'

55. **Крук** - 'великий хижий птах із блискучим чорно-синім пір'ям, що живе подалі від осель (переважно в лісі); ворон'
56. **Ланц** - 'ланцюг'
57. **Левеш** - 'суп'
58. **Легінь** - 'юнак; парубок'
59. **Леквар** - 'повидло'
60. **Ликувати** - 'виявляти велику радість; торжествувати'
61. **Лупати** - 'розбивати; розламувати'
62. **Май файно** - 'найкраще'
63. **Май файна** - 'найкраща'
64. **Мамка** - 'мама'
65. **Маржина** - 'худоба'
66. **Меш** - 'будеш'
67. **Митро** - 'Дмитро'
68. **Млака** - 'мочар, заболочена земля, багниста земля'
69. **Мливо** - 'зерно для помелу; щойно змелена мука'
70. **Много** - 'багато'
71. **Най** - 'нехай'
72. **Нарід** - 'народ'
73. **Небавом** - 'незабаром, скоро'
74. **Нич** - 'нічого'
75. **Нехарний** - 'брудний, неохайний'
76. **Ня** - 'мене'
77. **Обида** - 'обра́за'
78. **Обчімхувати** - 'обчухрувати'
79. **Огарок** - 'недогарок'
80. **Огень** - 'вогонь'
81. **Орсаг** - 'держава'
82. **Остивати** - 'обридати'
83. **Отець** - 'батько'

84. **Павіза** - 'корогва'
85. **Паленка** - 'горілка'
86. **Паті́к** - 'палиця'
87. **Пацьорка** - 'намисто'
88. **Пендрик** - 'гумова палиця'
89. **Петек** - 'свитка'
90. **П'єме-гуляєме** - 'п'ємо-гуляємо'
91. **Пивні́ця** - 'підвал'
92. **Пиняво** - 'мляво'
93. **Піпа** - 'люлька'
94. **Плай** - 'стежка в горах'
95. **Плат** - 'хустина; хустка'
96. **Плесо** - 'грядка чотирикутної форми'
97. **Погар** - 'келих, кубок'
98. **Поліг** - 'низовинна рівнина'
99. **Поміст** - 'підлога'
100. **Послідній** - 'останній'
101. **Постіл** - 'плетене з лика або іншого матеріалу селянське взуття, яке носили з онучами, прив'язуючи до ноги мотузками'
102. **Празник** - 'свято'
103. **Пріч** - 'невідомо куди; геть'
104. **Проба** - 'спроба'
105. **Псяюха** - 'лялька'
106. **Пудло** - 'коробка або футляр'
107. **Пчола** - 'бджола'
108. **Раква** - 'масельничка'
109. **Ріпа** - 'картопля'
110. **Ріще** - 'хмиз'
111. **Розпуття** - 'бездоріжжя'
112. **Ропа** - 'піт'

113. **Ружа** - 'троянда'
114. **Румигати** - 'ремигати'
115. **Салаш** - 'отара, місце утримання овець на полонині'
116. **Салаш** - 'хатка в горах'
117. **Сверщок** - 'цвіркун'
118. **Свобідно** - 'дозволено, не заборонено'
119. **Сей** - 'цей'
120. **Скільки** - 'скільки'
121. **Смарувати** - 'шмарувати'
122. **Сокотитися** - 'берегтися; остерігатися'
123. **Сопух** - 'сморід'
124. **Спуз** - 'попіл'
125. **Стрий** - 'дядько по батькові, брат батька та чоловік батькової сестри'
126. **Стрітати** - 'те саме, що зустрічати'
127. **Студня** - 'криниця без зрубу'
128. **Сумерк** - 'присмерк; смеркання'
129. **Супочинок** - 'спочинок'
130. **Тайстра** - 'гуцульська торбина (полотняна сумка), яку носять через плече'
131. **Тета** - 'тітка'
132. **Токан** - 'мамалига'
133. **Толока** - 'поле, що служить пасовищем'
134. **Трепета** - 'осика'
135. **Трумна** - 'труна'
136. **Увидіти** - 'побачити'
137. **Улій** - 'вулик'
138. **Усохти** - 'ставати сухим втрачаючи вологу'
139. **Файка** - 'люлька'
140. **Флояра** - 'вид сопілки'

141. **Фодри** - 'складки одягу'
142. **Храбуст** - 'капустяне листя'
143. **Хробак** - 'маленька дитина'
144. **Цімбор** - 'приятель; побратим; друг'
145. **Цуравий** - 'драний'
146. **Чекала-м** - 'я чекала'
147. **Чир** - 'страва з кукурудзяної або вівсяної муки, вид саламати'
148. **Чіжма** - 'чоботи'
149. **Чуркало** - 'джерело'
150. **Шалик** - 'шарфик, кашне'
151. **Шатр'о** - 'легке, розбірне, конусоподібне житло з тканини, шкіри і т. ін.; намет'
152. **Шопа** - 'покрівля, накриття на опорах для захисту чого-небудь від сонця, дощу та ін.'
153. **Шпихлір** - 'комора'
154. **Шувар** - 'аїр'
155. **Щовб** - 'шпиль гори; прямовисна скеля'